

Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Hospodářská politika

**ANALÝZA EKONOMICKÝCH
DOPADŮ DĚTSKÉ PRÁCE NA KEŇU
A VIETNAM**

diplomová práce

Autor: Bc. Kateřina Hromadníková

Vedoucí práce: doc. Ing. Magdalena Kotýnková, CSc.

Rok: 2019

Prohlašuji na svou čest, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
a s použitím uvedené literatury.

Kateřina Hromadníková
V Praze, dne 13. 8. 2019

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. Ing. Magdaleně Kotýnkové, CSc., vedoucí mé práce, za vedení práce, trpělivost a věcné rady a připomínky.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Zpracovatelka: **Bc. Kateřina Hromadníková**
Studijní program: Ekonomie a hospodářská správa
Obor: Hospodářská politika
Název tématu: **Analýza ekonomických dopadů dětské práce na Keňu a Vietnam**

Zásady pro vypracování:

1. Cílem diplomové práce je analýza příčin a sociálně-ekonomických důsledků dětské práce, z čehož bude odvozen návrh možných řešení na eliminaci dětské práce.
2. Dětská práce je ožehavým tématem dnešní doby, situace se i přes hospodářský růst postižených zemí a mezinárodní pomoc zlepšuje velmi pomalu. Vyhodnocena bude proto otázka, zda je realistické dětskou práci do roku 2025 plně eliminovat, jak bylo v rámci programu OSN Sustainable Development Goals ustanoveno.
3. Teoretická část definuje pojem dětská práce podle Mezinárodní organizace práce a zkoumá dětskou práci v rámci mezinárodních právních dokumentů. Analyzuje také teorii bludného kruhu chudoby, jakožto jednu z překážek bránící ekonomickému růstu zkoumaných zemí.
4. Praktická část se zaměřuje na analýzu dětské práce nejprve v Africe a Východní Asii a poté v Keni a ve Vietnamu. Bude zkoumána spojitost mezi dětskou prací a školní docházkou dětí a také mezi dětskou prací a ekonomickým růstem země. Hlavními výzkumnými metodami práce budou analýza a deskripce. Data budou čerpána především z databázi UNICEFU, Mezinárodní organizace práce a Organizace spojených národů.

Rozsah práce: 70 stran

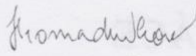
Seznam odborné literatury:

1. BACHMAN S. L. A new economics of child labor: Searching for answers behind the headlines. [online]. duben 2000. Dostupné z: <http://www.allbusiness.com/government/3493203-1.html>
2. ILO: Kenya Integrated Household Budget Survey, 2005/2006: Child Labour Analytical Report [online]. (červen 2008). Dostupné z: <http://kenyalaw.org/kl/fileadmin/CommissionReports/Kenya-Integrated-Household-Budget-Survey-2005-2006.pdf>
3. ILO: Regional brief for Africa: 2017 Global estimates of modern slavery and child labour [online]. 2017. Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_597869.pdf
4. ILO: Viet Nam National Child Labour Survey 2012, Main findings [online]. (květen 2014). Dostupné z: https://www.ilo.org/ipecc/Informationresources/WCMS_IPEC_PUB_25015/lang-en/index.htm
5. KIELLAND A., TOVO M. Children at Work – Child Labor Practices in Africa. 2. vydání. Boulder: LynneRienner Publishers, 2006. ISBN 1-58826-433-5.

Datum zadání diplomové práce: listopad 2018

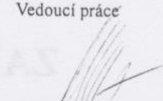
Termín odevzdání diplomové práce: srpen 2019

Bc. Kateřina Hromadníková
Řešitelka

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Vedoucí katedry

doc. Ing. Magdalena Kotýnková, CSc.
Vedoucí práce

prof. Ing. Zdeněk Chytil, CSc.
Děkan NF VŠE

Abstrakt

Cílem práce je analýza příčin a socio-ekonomických důsledků dětské práce. V diplomové práci je zmapován trh dětské práce nejprve v Africe a ve Východní Asii, jež patří mezi regiony s nejvyšším počtem dětských pracovníků na světě, a dále je provedena podrobná analýza problematiky dětské práce v Keni a ve Vietnamu. Je popsána teorie bludného kruhu chudoby, kdy nedostatek kapitálu a nízký příjem způsobený neproduktivitou obyvatelstva vedou k chudobě. Právě chudoba je považována za jednu z hlavních příčin dětské práce společně s nedostupným vzděláním a nedostatky v právním systému dané země. Dále jsou analyzovány socio-ekonomické dopady dětské práce na hospodářský rozvoj obou zemí, jak z mikroekonomického, tak z makroekonomického hlediska. Diplomová práce nabízí možná řešení problému dětské práce a hodnotí, zda je při současném vývoji realistické dětskou práci do roku 2025 plně eliminovat, tak jak je v rámci programu OSN Sustainable Development Goals ustanoveno.

Klíčová slova

dětská práce, hospodářský růst, bludný kruh chudoby, analýza

JEL klasifikace

O11, O18, J7, I25

Abstract

The aim of this work is the analysis of causes and socio-economic impact of child labour. Firstly, the master's thesis maps child labour market in Africa and East Asia, the regions with the highest number of working children in the world. Secondly, the thesis analyses the child labour problem in Kenya and Vietnam. Furthermore, the theory of vicious cycle of poverty is explained. According to the vicious cycle of poverty, the lack of capital together with the low income caused by unproductive population result in poverty. It is the poverty combined with the lack of education and imperfections in legal system that are considered as the main causes of child labour. The thesis analyses the socio-economic impact of child labour on the economic growth of both countries from microeconomic and macroeconomic point of view. Furthermore, recommendations for solving the child labour problem are made. Lastly, the thesis evaluates if the goal set by United Nations' Sustainable Development Goals Programme to end child labour by 2025 is realistic.

Key words

child labour, economic growth, vicious circle of poverty, analysis

JEL classification

O11, O18, J7, I25

ÚVOD	1
1. DEFINICE DĚTSKÉ PRÁCE	2
2. ROZDĚLENÍ DĚTSKÉ PRÁCE	3
2.1 PRÁCE VE FORMÁLNÍM A NEFORMÁLNÍM SEKTORU	4
3. INDEX LIDSKÉHO ROZVOJE	5
4. CÍLE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	6
5. TEORIE BLUDNÉHO KRUHU CHUDOBY	10
5.1 NABÍDKOVÁ STRANA BLUDNÉHO KRUHU CHUDOBY	10
5.2 POPTÁVKOVÁ STRANA BLUDNÉHO KRUHU CHUDOBY	11
5.3 BLUDNÝ KRUH TRHU	12
6. MEZINÁRODNÍ DOKUMENTY UPRAVUJÍCÍ DĚTSKOU PRÁCI	13
6.1 ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE	13
6.2 ÚMLUVA O NEJNIŽŠÍM VĚKU PRO VSTUP DO ZAMĚSTNÁNÍ	14
6.3 ÚMLUVA O ZÁKAZU A OKAMŽITÝCH OPATŘENÍCH K ODSTRANĚNÍ NEJHORŠÍCH FOREM DĚTSKÉ PRÁCE.....	15
7. DĚTSKÁ PRÁCE VE SVĚTĚ	15
7.1 DĚTSKÁ PRÁCE V ASII	17
7.2 DĚTSKÁ PRÁCE V AFRICE	19
8. ANALÝZA DĚTSKÉ PRÁCE VE VIETNAMU	21
8.1 ZÁKLADNÍ SOCIO-EKONOMICKÉ ÚDAJE VIETNAMU	21
8.2 CHUDOBA VE VIETNAMU.....	22
8.3 DĚTSKÁ PRÁCE VE VIETNAMU	24
8.4 OPATŘENÍ PROTI DĚTSKÉ PRÁCI	27
8.5 PŘÍČINY DĚTSKÉ PRÁCE VE VIETNAMU.....	29
8.6 MOŽNOSTI ŘEŠENÍ DĚTSKÉ PRÁCE VE VIETNAMU.....	31
8.7 ZAPOJENÍ MEZINÁRODNÍCH ORGANIZACÍ.....	32
8.8 SHRUTÍ KAPITOLY DĚTSKÁ PRÁCE VE VIETNAMU	33
9. ANALÝZA DĚTSKÉ PRÁCE V KENI	34
9.1 ZÁKLADNÍ SOCIO-EKONOMICKÉ ÚDAJE	34
9.2 CHUDOBA V KENI.....	36
9.3 DĚTSKÁ PRÁCE V KENI	37
9.3.1 <i>Vývoj dětské práce</i>	38
9.4 OPATŘENÍ PROTI DĚTSKÉ PRÁCI	40
9.5 PŘÍČINY DĚTSKÉ PRÁCE	43
9.5.1 <i>Nabídkové faktory</i>	43
9.5.2 <i>Poptávkové faktory</i>	45
9.5.3 <i>Mezery v zákonech</i>	45
9.6 MOŽNOSTI ŘEŠENÍ DĚTSKÉ PRÁCE V KENI	46
9.6.2 <i>Sociální programy</i>	47
9.7 ZAPOJENÍ MEZINÁRODNÍCH ORGANIZACÍ	48
9.7.1 <i>Mezinárodní organizace práce</i>	48
9.7.2 <i>UNICEF</i>	49
9.7.3 <i>Asante Kenya</i>	49
9.8. SHRUTÍ KAPITOLY DĚTSKÁ PRÁCE V KENI	49
10. SOCIO-EKONOMICKÉ DŮSLEDKY DĚTSKÉ PRÁCE NA KEŇU A VIETNAM	50
10.1 BLUDNÝ KRUH CHUDOBY	50
10.2 MIKROEKONOMICKÉ DŮSLEDKY PRÁCE NA ÚROVNI RODINY.....	51
10.2.1 <i>Vliv na příjem rodiny v krátkém období</i>	51
10.2.2 <i>Vliv na chudobu domácnosti v dlouhém období</i>	52

10.3	MAKROEKONOMICKÉ DŮSLEDKY DĚTSKÉ PRÁCE	53
10.3.1	<i>Dopad dětské práce na dlouhodobý růst a rozvoj země.....</i>	53
10.3.2	<i>Efekt na růst skrze lidský kapitál, porodnost a zdraví</i>	54
10.3.3	<i>Dopady skrze technologický pokrok</i>	54
10.3.4	<i>Dopady skrze příjmovou nerovnost.....</i>	55
10.3.5	<i>Dopady skrze genderovou nerovnost</i>	55
10.3.6	<i>Dopady skrze přímé zahraniční investice</i>	56
10.3.7	<i>Dopady dětské práce na trh práce dospělých</i>	56
10.3.8	<i>Dopad na nezaměstnanost a mzdy dospělých pracovníků</i>	57
10.4	POROVNÁNÍ SOCIO - EKONOMICKÝCH DOPADŮ NA KEŇU A VIETNAM.....	59
11.	OBEČNÉ NÁVRHY ŘEŠENÍ DĚTSKÉ PRÁCE VE SVĚTĚ	60
11.1	ZMĚNA SPOTŘEBITELSKÉHO CHOVÁNÍ A SPOLEČENSKÁ ODPOVĚDNOST FIREM	61
12.	VYHODNOCENÍ CÍLŮ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE.....	62
13.	ZÁKAZ DĚTSKÉ PRÁCE?	67
13.1	ARGUMENTY PODPORUJÍCÍ ZRUŠENÍ DĚTSKÉ PRÁCE	67
13.2	ARGUMENTY PROTI ZÁKAZU DĚTSKÉ PRÁCE	67
	ZÁVĚR.....	68
	SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	71
	REFERENCE	71
	PŘÍLOHY.....	76

Úvod

Na světě dnes pracuje okolo 200 milionů dětí, pouze část z nich se však při práci něco naučí, dostane se jim vzdělání a bezstarostného dětství. Zbylých 152 milionů dětí, tedy téměř sedmina dětské populace je zapojena do dětské práce, z toho 73 milionů dětí do práce nebezpečné. Dětská práce je dle dokumentu OSN Úmluva o právech dítěte z roku 1989 definována jako práce, která může být pro dítě nebezpečná nebo bránit jeho vzdělávání, je škodlivá pro jeho zdraví, tělesný, duševní, duchovní, mravní nebo sociální rozvoj. Pojem dětská práce je však často skloňován nejen ze sociologického hlediska, ale také z hlediska ekonomického. Kromě výše zmíněných dopadů má totiž dětská práce také nepříznivý vliv na hospodářský růst země, neboť vede k nevzdělanému a chudému obyvatelstvu, a tudíž k neproduktivní a nekvalifikované pracovní síle. Země tak nevykazuje dostatečný hospodářský růst a nedokáže se vymanit z chudoby. Problematika se v posledních letech stala díky usilovné snaze UNICEFU, Mezinárodní organizace práce a OSN také zájmem vlád postižených států, které se snaží problém aktivně řešit. V roce 2015 byl v rámci summitu OSN schválen program s názvem Cíle udržitelného rozvoje (SDGs). Součástí programu je také bod, který si klade za cíl do roku 2025 odstranit dětskou práci ve všech jejích formách. Otázkou však zůstává, zda je cíl při současném vývoji splnitelný a jakými způsoby ho případně lze dosáhnout.

Teoretická část práce se zabývá definicí dětské práce. Podle Mezinárodní organizace práce je dětská práce rozdělena na ekonomicky aktivní děti, dětské pracovníky, děti vykonávající nebezpečnou práci a nejhorší formy dětské práce. Právě Mezinárodní organizace práce dala vzniknout dvěma nejdůležitějším dokumentům v oblasti dětské práce. Těmi jsou Úmluva o nejnižším věku pro vstup do zaměstnání přijatá v roce 1973 a Úmluva o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce přijatá v roce 1999. V teoretické části je také popsána teorie bludného kruhu chudoby, kdy právě nedostatek kapitálu podle Meiera (1985) a nízký příjem podle Samuelsna a Nordhause (2010) vedou k chudobě. A právě chudoba je považována za jednu z hlavních příčin dětské práce.

Cílem této práce je poskytnout detailní analýzu problematiky dětské práce, a to nejprve na celosvětové úrovni a později na příkladu Vietnamu a Keni. Cílem není pouze popsat příčiny dětské práce, ale analyzovat i její důsledky, jak na mikroekonomické, tak na makroekonomické úrovni. Dalším cílem je nabídnout nejen obecná východiska pro aktuální situaci, ale i konkrétní návrhy řešení pro Vietnam a Keňu. Dále si práce klade za cíl vyhodnotit, zda je realistické

dětskou práci do roku 2025 plně eliminovat, jak bylo v rámci programu OSN Sustainable Development Goals ustanoveno.

Práce má následující strukturu: první kapitola práce se zabývá definicí dětské práce, druhá kapitola pak rozdělením dětské práce dle pravidel Mezinárodní organizace práce a na práci ve formálním a neformálním sektoru. Třetí kapitola popisuje Index lidského rozvoje jakožto prostředek srovnání životní úrovně. V rámci čtvrté kapitoly jsou popsány klíčové body programu Cíle udržitelného rozvoje. Pátá kapitola rozebírá tři možné pohledy na teorii bludného kruhu chudoby. Šestá kapitola se zabývá popisem mezinárodních dokumentů upravujících dětskou práci a základní práva dítěte. V rámci sedmé kapitoly je popsána nejprve dětská práce ve světě a později v regionu Východní Asie a Pacifiku a Afriky. Osmá kapitola analyzuje problém dětské práce ve Vietnamu, opatření podniknutá proti dětské práci, příčiny dětské práce a možnosti řešení pro Vietnam. Devátá kapitola má obdobnou strukturu s osmou kapitolou, problém je pouze řešen na příkladu Keni. Desátá kapitola řeší socio-ekonomické dopady dětské práce na Vietnam a Keňu. Obecné návrhy řešení dětské práce jsou pak popsány v rámci jedenácté kapitoly. Jedenáctá kapitola se zabývá vyhodnocením programu Rozvojové cíle tisíciletí, především naplnění cílů o eliminaci chudoby a dětské práce. Poslední kapitola nabízí argumenty pro a proti zrušení dětské práce.

1. Definice dětské práce

Nejprve je třeba uvést přesnou definici dětské práce. Ne všechnu práci vykonávanou dětmi lze považovat za škodlivou a za nutně odstranitelnou. Lze dokonce říci, že aktivity dětí a mladistvých, které neovlivňují jejich zdraví a osobní rozvoj či nezasahují do jejich školní docházky mají pozitivní přínos. Aktivitami je pak myšlena výpomoc rodičům v domácnosti, výpomoc v rodinném podnikání během prázdnin či v rámci získání kapesného. Děti tak získávají dovednosti a zkušenosti, jež jim v budoucnosti pomohou stát se produktivními členy společnosti.

Podle Mezinárodní organizace práce jsou za dětskou práci považovány všechny formy práce vykonávané dětmi, které jsou škodlivé pro jejich psychický a tělesný vývoj a zdraví, brání jim ve vzdělání a mohou negativně ovlivnit duchovní, sociální nebo morální vývoj dítěte. Podle Úmluvy o právech dítěte je dítě definováno jako: „...každá lidská bytost mladší osmnácti let,

pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.“ (OSN, 1989, str.1)

2. Rozdělení dětské práce

Mezinárodní organizace práce ve svém dokumentu *The end of child labour: Within reach* z roku 2006 rozlišuje tři kategorie dětských pracovních aktivit: ekonomicky aktivní děti (economically active children), dětské pracovníky (child labourers) a děti vykonávající nebezpečnou práci (children in hazardous work).

Ekonomická aktivita se rozumí většina produktivních aktivit, které jsou vykonávány dětmi. Jedná se jak o placené či neplacené aktivity, patří sem aktivity legální i nelegální. V rámci ekonomických aktivit jsou zahrnuty jak práce na částečný, tak na plný úvazek.

Do ekonomických aktivit se ovšem neřadí práce prováděné dětmi v jejich vlastním domě, tedy pomoc rodičům s chodem domácnosti a výchovou dětí. Dítě považované za ekonomicky aktivní musí pracovat minimálně jednu hodinu týdně. Právě počet ekonomicky aktivních dětí je často zaznamenáván v rámci statistiky a občas v rámci terminologie nesprávně používán jako počet pracujících dětí.

Dětská práce je konkrétnějším pojmem než pojem ekonomicky aktivní děti. Nepatří do ní děti starší 12 let vykonávající lehkou práci, která je povolena a nezabírá více než pár hodin týdně. Neřadí se do ní ani děti starší 15 let (včetně) jejichž práce není klasifikována jako nebezpečná. Dětská práce je upravována v rámci mezinárodních úmluv a to: Úmluvy o právech dítěte, Úmluvy o nejnižším věku pro vstup do zaměstnání, Úmluvy o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce. Nebezpečnou prací je myšlena jakákoli aktivita či zaměstnání, které vedou nebo mohou vést k ohrožení zdraví, bezpečnosti a morálního vývoje dítěte. Za nebezpečnou je považována také nadměrná pracovní zátěž, těžká fyzická práce a nadměrné trvání pracovní doby a to i u prací, které jsou v ostatních případech považovány za bezpečné. Konkrétně do nebezpečných prací spadá práce pod zemí, pod vodou, výškové práce, práce s nebezpečnými stroji, nástroji a vybavením, práce zahrnující přepravu či manipulaci s těžkými náklady, práce s toxickými látkami či práce v extrémních teplotách a hluku.

Mezinárodní organizace práce také v rámci Úmluvy o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce definuje nejhorší formy dětské práce.

„Pro účely této úmluvy výraz „nejhorší formy dětské práce“ zahrnuje:

- 1. a) všechny formy otroctví a praktik podobných otroctví, jako je prodej a obchodování s dětmi, poddanství pro dluhy a nevolnictví a nucená nebo povinná práce, včetně nuceného nebo povinného najímání dětí k účasti v ozbrojených konfliktech;*
- 2. b) užívání, získávání nebo nabízení dětí k prostituci, k výrobě pornografie nebo pro pornografická představení;*
- 3. c) užívání, získávání nebo nabízení dětí k nezákonným činnostem, zejména k výrobě a obchodování s drogami tak, jak jsou definovány v příslušných mezinárodních smlouvách;*
- 4. d) práci, která svou povahou nebo okolnostmi, za kterých je vykonávána, je schopna poškodit zdraví, ohrozit bezpečnost nebo morálku dětí., (ILO, 1999, str.2)*

2.1 Práce ve formálním a neformálním sektoru

Dále lze dětskou práci dělit z hlediska formálního a neformálního sektoru.

Neformálním sektorem je myšlena ta část ekonomiky, kde je generována většina příjmu chudého obyvatelstva. Do neformálního sektoru jsou zahrnuty aktivity generující nejnižší příjem jako pouliční čištění obuvi, úklid či sbírání odpadu, tak i produktivnější práce v malých podnicích o několika zaměstnancích jako rybaření, hornictví, práce v těžebním či zemědělském odvětví. V rozvojových zemích je většina pracovní síly zaměstnána právě v neformálním sektoru. Neformální sektor je také hlavním zaměstnavatelem dětské pracovní síly. Děti zde nepracují oficiálně, jejich práce tudíž nespadá pod žádnou zaměstnavateckou instituci ani nepodléhá kontrole úřadů. Zaměstnavatelé, pro které děti pracují jsou navíc často neregistrovaní. Pro neformální sektor je charakteristické, že za výkon některých povolání nejsou dětské pracovníci placeni mzdou, ale odvedená práce je placena v naturáliích například stravou a ubytováním. Děti nemají jistotu práce, zdravotní pojištění a nemocenskou, v případě zneužívání zaměstnavatelem nemohou vyhledat legální pomoc. Většina dětí v neformálním sektoru pracuje ilegálně.

V rámci statistik a studií je často zkoumána práce ve formálním sektoru ekonomiky, kde je většina vyrobeného zboží exportním artiklem. Aktivisti se proto zaměřují především na formální sektor, kde je dětská práce snadněji kvantifikovatelná. Faktem však je, že formální sektor zaměstnává pouze okolo 5% z celkové populace pracujících dětí. Podle Bachmana (2000) upravují zákony jednotlivých států právé práci ve formálním sektoru, přestože většina dětí pracuje v sektoru neformálním. Práce ve formálním sektoru vyžaduje vyšší míru dovedností a vzdělání než práce v neformálním sektoru.

Tabulka 1: Charakteristika formálního a neformálního sektoru dětské práce

Neformální sektor	Formální sektor
<ul style="list-style-type: none"> • Jednoduchý vstup 	<ul style="list-style-type: none"> • Omezený přístup
<ul style="list-style-type: none"> • Vlastní zdroje 	<ul style="list-style-type: none"> • Závislost na externích zdrojích
<ul style="list-style-type: none"> • Rodinné podniky 	<ul style="list-style-type: none"> • Korporátní podniky (v zahraničním vlastnictví)
<ul style="list-style-type: none"> • Malé úspory z rozsahu 	<ul style="list-style-type: none"> • Velké úspory z rozsahu
<ul style="list-style-type: none"> • Dovednosti získané mimo školu 	<ul style="list-style-type: none"> • Dovednosti a znalosti získané vzděláním

Zdroj: ILO, 1972, vlastní zpracování

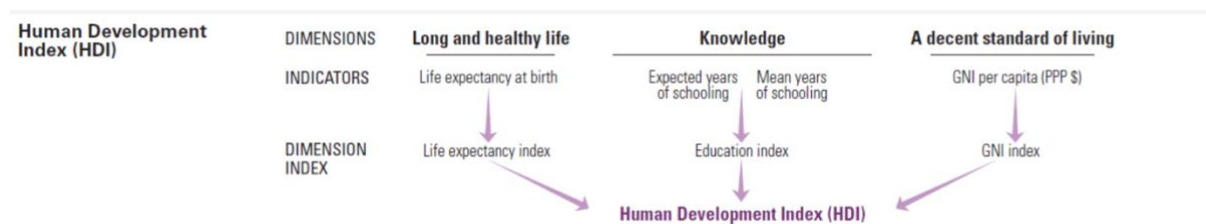
3. Index lidského rozvoje

Index lidského rozvoje neboli HDI index poprvé zveřejnila OSN v roce 1990 jako index měřící životní úroveň. Podle OSN není pro rozvoj země rozhodující jen ekonomický růst, ale také lidé a jejich schopnosti. HDI může být použit při porovnávání dvou zemí, které dosahují stejné úrovně hrubého národního produktu, ale odlišné úrovně rozvinutosti a vyspělosti a pomoci tak vládám ve stanovení priorit v rámci jejich politiky.

HDI je prostředek srovnávající klíčové rozměry lidského rozvoje a to: dlouhý a zdravý život, přístup ke vzdělání a životní standard. Je počítán jako geometrický průměr z indexů, které vyjadřují každý z těchto tří rozměrů.

Pro tyto tři dimenze (zdraví, vzdělání a životní standart) byly vytvořeny jednotlivé indexy. Dimenze zdraví je měřena Indexem očekávané délky života, dimenze vzdělání Indexem střední

délky vzdělání (pro dospělé starší 25 let) a Indexem očekávané délky vzdělání (pro děti ve věku nástupu do školy), dimenzi životního standartu měří Index hrubého národního příjmu (GNI). HDI nabývá hodnot od 0 do 1, čím vyšší hodnota indexu, tím vyšší úroveň rozvoje státu. Podle hodnoty indexu jsou státy řazeny do čtyř stupňů rozvoje: velmi vysoký lidský rozvoj ($HDI > 0,800$), vysoký lidský rozvoj ($HDI > 0,700$), střední lidský rozvoj ($HDI > 0,550$) a nízký lidský rozvoj ($HDI < 0,550$) (UN Development Programme, 2019).

Obrázek 1: Human Development Index

Zdroj: UN, 2019

4. Cíle udržitelného rozvoje

Cíle udržitelného rozvoje (SDGs) představují program rozvoje, kterého má být dosaženo splněním sedmnácti bodů během 15 let, a to v období mezi lety 2015 až 2030. SDGs navazuje na úspěšnou agendu Rozvojových cílů tisíciletí (MDGs). Agenda udržitelného rozvoje byla oficiálně schválena summitem OSN 25. září 2015 v New Yorku v rámci dokumentu Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development, na jehož formulaci se podílely všechny členské státy OSN, zástupci občanské společnosti, podnikatelské sféry, akademické obce i občané ze všech kontinentů.

Níže bude uvedeno všech sedmnáct bodů programu, podrobněji budou rozvedeny jen body, které přímo či nepřímo souvisí s problémem dětské práce a kterých se práce dotýká.

1. Vymýtit chudobu ve všech jejích formách všude na světě

1.1 Do roku 2030 odstranit extrémní chudobu všude na světě; extrémní chudoba je v současnosti definována jako život za méně než 1,25 dolaru na den

1.2 Do roku 2030 snížit alespoň o polovinu podíl mužů, žen a dětí všech věkových kategorií, kteří žijí v chudobě tak jak je definována v národní legislativě

1.3 Zavést na úrovni států vhodné systémy sociální ochrany pro všechny včetně nejpotřebnějších, a do roku 2030 rozšířit jejich dosah na většinu chudých a ohrožených

1.4 Do roku 2030 zajistit, aby všichni muži a ženy, zejména chudí a zranitelní, měli stejná práva v přístupu k ekonomickým zdrojům i základním službám, na vlastnictví a možnost nakládat s půdou a stejná práva na další formy vlastnictví, dědictví, přírodní zdroje, příslušné nové technologie a finanční služby, jako například mikrofinancování

1.5 Do roku 2030 posílit odolnost chudých a zranitelných a zmírnit jejich zranitelnost před extrémními klimatickými jevy a jinými ekonomickými, sociálními a environmentálními otrěsy a pohromami

1.a Zajistit výraznou mobilizaci prostředků z různých zdrojů, mimo jiné i dokonalější rozvojovou spoluprací, a zajistit tak přiměřené a předvídatelné prostředky pro rozvojové země – zejména nejméně rozvinuté – na zavádění programů a politik na odstranění chudoby ve všech jejích formách

2. Vymýtit hlad, dosáhnout potravinové bezpečnosti a zlepšení výživy, prosazovat udržitelné zemědělství

2.1 Do roku 2030 vymýtit hlad a zajistit přístup všem lidem, zejména chudým a ohroženým, včetně malých dětí, k bezpečné, výživné a dostačující stravě po celý rok

2.2 Do roku 2030 odstranit všechny formy podvýživy a do roku 2025 dosáhnout mezinárodně dohodnutých cílů ohledně zakrnění a hubnutí dětí mladších pěti let a vyřešit výživové potřeby dospívajících dívek, těhotných a kojících žen a starších osob

2.3 Do roku 2030 zdvojnásobit zemědělskou produktivitu a příjmy malých zemědělců – zejména žen, původních obyvatel, rodinných farmářů, pastevců a rybářů – pomocí zajištění bezpečného a rovného přístupu k půdě, dalším výrobním zdrojům (a vstupům), znalostem, finančním službám, trhům a vytvářením příležitostí k vytváření přidané hodnoty a přístupu k zaměstnání v nezemědělském sektoru

3. Zajistit zdravý život a zvyšovat jeho kvalitu pro všechny v jakémkoliv věku

Do roku 2030 ukončit epidemii AIDS, tuberkulózy, malárie a zanedbávaných tropických nemocí a bojovat proti hepatitidě, vodou přenášeným nemocem a ostatním přenosným nemocem

4. Zajistit rovný přístup k inkluzivnímu a kvalitnímu vzdělání a podporovat celoživotní vzdělávání pro všechny

4.1 Do roku 2030 zajistit, aby všechny dívky a chlapci ukončili bezplatné, rovnoprávné a kvalitní primární a sekundární základní vzdělání, které bude mít odpovídající a efektivní studijní výsledky

4.2 Do roku 2030 zajistit, aby všechny dívky a chlapci měli možnost kvalitního rozvoje v raném dětství, aby měli přístup k předškolní péči a vzdělání tak, že budou připraveni pro základní vzdělávání

4.3 Do roku 2030 zajistit rovný přístup všech žen a mužů k cenově dostupnému a kvalitnímu odbornému, učňovskému a vyššímu vzdělání, včetně univerzitního

4.4 Do roku 2030 výrazně zvýšit počet mladých a dospělých, kteří mají příslušné dovednosti včetně technických a odborných, které budou předpokladem pro zaměstnání, důstojné pracovní zařazení a pro podnikání

4.5 Do roku 2030 eliminovat genderové nerovnosti ve vzdělávání a zajistit rovný přístup ke všem úrovním vzdělání a odborné přípravy pro znevýhodněné – osoby se zdravotním postižením, původní obyvatelstvo či ohrožené děti

4.6 Do roku 2030 zajistit, aby všichni mladí a značná část dospělých mužů i žen dosáhli čtenářské a matematické gramotnosti

4.a Vybudovat a vylepšit genderově citlivá vzdělávací zařízení, která budou vhodná pro děti i lidi se zdravotním postižením, a poskytnout bezpečné, nenásilné, inkluzivní a efektivní vzdělávací prostředí pro všechny

4.b Do roku 2020 výrazně na celém světě rozšířit počet stipendií pro studenty z rozvojových zemí – zejména těch nejméně rozvinutých, malých ostrovních rozvojových a afrických států – pro zápis do vysokoškolského vzdělávání, učňovské přípravy a vzdělávacích programů v informačních a komunikačních technologiích, technologických, stavebních a vědeckých oborech v rozvinutých i rozvojových státech

4.c Do roku 2030 výrazně zvýšit počty kvalifikovaných učitelů, a to i prostřednictvím mezinárodní spolupráce pro vzdělávání učitelů v rozvojových zemích, zejména těch nejméně rozvinutých, a malých ostrovních rozvojových státech

5. Dosáhnout genderové rovnosti a posílit postavení všech žen a dívek

5.1 Celosvětově skoncovat se všemi formami diskriminace žen a dívek

5.2 Eliminovat všechny formy násilí vůči ženám a dívkám ve veřejné i soukromé sféře, včetně obchodu s lidmi a sexuálního či jiného vykořisťování

6. Zajistit všem dostupnost vody a sanitačních zařízení a udržitelné hospodaření s nimi

7. Zajistit přístup k cenově dostupným, spolehlivým, udržitelným a moderním zdrojům energie pro všechny

8. Podporovat trvalý, inkluzivní a udržitelný hospodářský růst, plnou a produktivní zaměstnanost a důstojnou práci pro všechny

8.7 Přijmout okamžitá a účinná opatření k vymýcení nucené práce, skoncovat s moderními formami otroctví a s obchodováním s lidmi a dosáhnout zákazu a odstranění nejhorších forem dětské práce, včetně náboru a využívání dětských vojáků, a do roku 2025 odstranit dětskou práci ve všech jejích formách

9. Vybudovat odolnou infrastrukturu, podporovat inkluzivní a udržitelnou industrializaci a inovace

10. Snížit nerovnost uvnitř zemí i mezi nimi

11. Vytvořit inkluzivní, bezpečná, odolná a udržitelná města a obce

11.1 Do roku 2030 zajistit všem přístup k odpovídajícímu, bezpečnému a cenově dostupnému bydlení a základním službám, zlepšit podmínky bydlení ve slumech

12. Zajistit udržitelnou spotřebu a výrobu

13. Přijmout bezodkladná opatření na boj se změnou klimatu a zvládnání jejích dopadů

14. Chránit a udržitelně využívat oceány, moře a mořské zdroje pro zajištění udržitelného rozvoje

15. Chránit, obnovovat a podporovat udržitelné využívání suchozemských ekosystémů, udržitelně hospodařit s lesy, potírat rozšiřování pouští, zastavit a následně zvrátit degradaci půdy a zastavit úbytek biodiverzity

16. Podporovat mírové a inkluzivní společnosti pro udržitelný rozvoj, zajistit všem přístup ke spravedlnosti a vytvořit efektivní, odpovědné a inkluzivní instituce na všech úrovních

16.2 Skoncovat se zneužíváním, vykořisťováním a obchodem s lidmi a všemi formami násilí na dětech a jejich mučení

16.5 Podstatně omezit korupci a úplatkářství ve všech formách

16.6 Vytvořit účinné, odpovědné a transparentní instituce na všech úrovních

16.9 Do roku 2030 poskytnout všem právní subjektivitu, včetně registrace při narození

17. Oživit globální partnerství pro udržitelný rozvoj a posílit prostředky pro jeho uplatňování (OSN, 2015)

5. Teorie bludného kruhu chudoby

Teorie bludného kruhu chudoby je koncept vzájemně propojených faktorů vysvětlujících nedostatečný vývoj jednotlivých hospodářských subjektů, regionů a států. Termín byl poprvé použit na přelomu 40. a 50. let 20. století Hansem Singerem a Raulem Prebischem.

Bludný kruh chudoby je problém rozvojových zemí, kdy nízká úroveň příjmů vede k nedostatečným úsporám a investicím, tím pádem nelze dosáhnout rychlejšího tempa ekonomického růstu.

Důvody proč jsou země uvězněny v bludném kruhu chudoby mohou být rozděleny do tří skupin:

1. Nabídková strana bludného kruhu chudoby
2. Poptávková strana bludného kruhu chudoby
3. Bludný kruh trhu

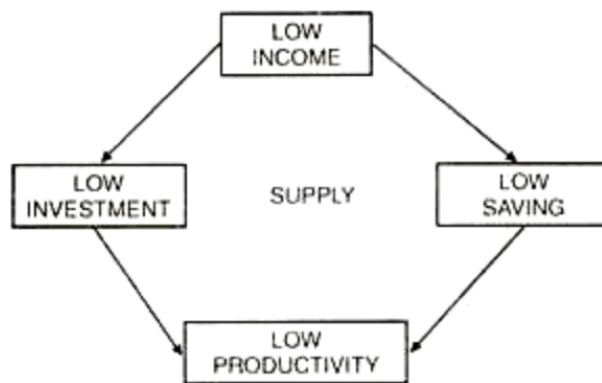
5.1 Nabídková strana bludného kruhu chudoby

Nabídková strana bludného kruhu chudoby naznačuje, že v nerozvinutých zemích je nízká produktivita důsledkem nedostatečné tvorby kapitálu. Na straně nabídky jsou příliš malé úspory vycházející z nízké úrovně národního příjmu. Nízká úroveň národního příjmu je odrazem nízké produktivity, která je naopak způsobena nedostatkem kapitálu, ten je způsoben nízkými úsporami. Úspory je možné tvořit pouze v případě, kdy reálný důchod domácnosti převyšuje výdaje na spotřebu, což není případ rozvojových zemí. Tak je vytvořen bludný kruh chudoby. V rozvojových zemích je majorita obyvatel chudá a zaměstnaná v zemědělství. Jejich příjem je velmi nízký, často se rovná životnímu minimu. Používané zemědělské metody jsou zastaralé

a produktivita práce nízká díky nedostatku kvalifikovaných pracovníků a nízké mobilitě pracovníků. V takovém případě je velká část národního produktu vydána na spotřebu.

Přestože bohatá skupina obyvatel je v pozici vytvářet úspory, utrácí svůj příjem na spotřebu luxusních statků. Ve spotřebě navíc dávají přednost zahraničním produktům, což znamená, že nepodporují rozvoj místních trhů. Míra investic v ekonomice nezávisí tedy jen úsporách, ale i schopnosti a ochotě investovat. Množství investic závisí na schopných podnikatelích, ti musí být ochotní podstupovat riziko a zakládat nové podniky. Bohatá vrstva je však vůči riziku averzní a do podnikání neinvestuje.

1. (Samuelson & Nordhaus, 2010)

Obrázek 2: Bludný kruh chudoby - nabídková strana

Zdroj: Samuelson & Nordhaus, 2010

5.2 Poptávková strana bludného kruhu chudoby

Podle profesora Nurkseho (Drechsler, 2009) může být na straně poptávky nízká motivace investovat z důvodu nízké parity kupní síly domácností, ta je způsobena nízkým reálným příjmem, ten pro změnu nízkou produktivitou. Nízká produktivita je však výsledkem malého množství kapitálu použitého v produkci, což je alespoň částečně způsobeno nízkou motivací k investicím.

Obrázek 3: Bludný kruh chudoby - poptávková strana

Zdroj: Samuelson & Nordhaus, 2010

Obrázek č.3 zobrazuje jak nízký příjem vede k nízké poptávce, která ústí v nízkou míru investic a tím pádem k nedostatečné akumulaci kapitálu, což má za následek nízkou produktivitu a příjem. Právě nedostatečná poptávka je příčinou chudoby rozvojových zemí. Následkem toho nedochází k růstu trhu, což je překážkou pro dodatečné investice. Investoři neinvestují do velkých projektů, což spolu s nízkou produktivitou pracovní síly zpomaluje industrializaci země.

5.3 Bludný kruh trhu

Třetí skupinu představuje bludný kruh založený na nedostatku kapitálu jako důsledku nedokonalosti trhu. V nerozvinutých ekonomikách je problematické využívání zdrojů. Díky nedostatkům trhu nedochází k optimální alokaci a využití přírodních zdrojů. Výsledek je nevyvinutost ekonomiky. Využití přírodních zdrojů závisí na charakteru lidského kapitálu. Pokud země nedisponuje dostatkem vzdělaných a kvalifikovaných pracovníků, přírodní zdroje zůstanou nevyužité, případně nebudou využívány dostatečně či efektivně.

Fig. 3

Obrázek 4: Bludný kruh trhu

Zdroj: Meier, 1985

6. Mezinárodní dokumenty upravující dětskou práci

6.1 Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte je historicky nejrozšířenější smlouvou v oblasti lidských práv, neboť byla deklarována všemi státy světa. Úmluva byla přijata dne 20. listopadu 1989 Valným shromážděním OSN.

Celkem obsahuje Úmluva 54 článků a je rozdělena do čtyř částí. První část, Hlavní zásady, se zabývá odstraněním diskriminace, zaměřuje se na právo na život, přežití a rozvoj a zapojení se do společnosti. Druhá část s názvem Právo na přežití a rozvoj popisuje, co je potřeba ke správnému růstu a vývoji dítěte. To znamená právo na nezávadnou vodu, domov, jídlo, základní vzdělání, lékařskou péči, volný čas a odpočinek. V rámci speciálních článků jsou upravena práva dětských uprchlíků, dětí s postižením (tělesným či mentálním), dětí minorit a ohrožených skupin obyvatel. Třetí část, Právo na ochranu, definuje kromě práva na ochranu a bezpečí také právo na pomoc při zneužívání, na ochranu před násilím či využívání dětí k prostituci, ochranu během válečných konfliktů a před kriminální činností dospělých.

Čtvrtá část, Právo na zapojení se do společnosti, tvrdí, že každé dítě má právo, aby mu ostatní naslouchali ve věcech, které se ho týkají. Jeho názor by měl být brán s vážností, dle jeho věku

a vyspělosti. Tyto články zahrnují nejen právo na vyjádření, ale také právo na to být vyslyšen, právo na informace a právo na zapojení se do společnosti.

Úmluva o právech dítěte si klade za cíl poskytnout základní rámec toho, co je pro každé dítě důležité. S vývojem společnosti se však objevují nové hrozby, které mohou dětskou populaci negativně ovlivnit. Z toho důvodu vznikají tzv. opční protokoly, což jsou dokumenty, které upravují práva dětí v nových situacích. Podepsání protokolů je však dobrovolné, přistoupení k protokolu je v pravomoci přímo konkrétního státu.

V roce 2000 přijalo Valné shromáždění OSN dva opční protokoly, které chrání děti před tím, aby byly využívány v ozbrojených konfliktech, aby se staly předmětem obchodování, dětské prostituce či pornografie. Dne 14. dubna 2014 vznikl třetí opční protokol, který umožňuje dětem z celého světa nahlásit porušování práv přímo Výboru pro práva dítěte.

Úmluva o právech dítěte dokládá ve svých člancích krom jiného i ochranu dětí před dětskou prací. Dětské práce se dotýkají články 19, 32, 33, 34 a 35. Přímo dětskou prací se zabývá článek 32, podle nějž má být dítě chráněno před prací, která ohrožuje jeho zdraví, výchovu nebo rozvoj. Na základě článku 35 mají být učiněna veškerá opatření k prevenci prodeje, obchodování a únosů dětí. Ochranu před násilím, zanedbáváním a dalšími formami špatného zacházení, ať už ze strany rodičů, či ze strany jiných osob, zajišťuje článek 19. Články 33, 34 a 35 uvádějí práva dětí na ochranu před drogami, nejen před jejich užíváním, ale také před začleněním dětí do jejich prodeje a distribuce. Články se dále zabývají ochranou před sexuálním zneužíváním, zejména komerčního využívání dětí k prostituci a pornografii (OSN, 1989).

6.2 Úmluva o nejnižším věku pro vstup do zaměstnání

Úmluva o nejnižším věku pro vstup do zaměstnání byla přijata 26. června 1973 na Generální konferenci Mezinárodní organizace práce. Podepsáním Úmluvy se členský stát zavazuje k politice vedoucí k odstranění dětské práce a postupnému zvyšování minimální věkové hranice pro vstup do zaměstnání nebo práce.

Podle článku 2 Úmluvy je nejnižším přijatelným věkem pro vstup do zaměstnání 15 let. Ve zvláštních případech jako je nedostatečně vyvinuté hospodářství či nedostatek vzdělávacích zařízení je možnost snížení věkové hranice na 14 let. Dítě ovšem nesmí pracovat dříve než ve věku, který odpovídá dokončení povinné školní docházky. Článek 3 určuje dosažení 18-ti let

jako hranici pro zaměstnání, jehož výkon může ohrozit zdraví, bezpečnost či morálku mladistvých. Druhy takovýchto prací si stanovuje každý stát jednotlivě v rámci své legislativy. Článek pak stanovuje možnost výjimky pro osoby ve věku od 16 do 18 let, bude-li zajištěna jejich ochrana. Dle článku 6 nejsou Úmluvou omezeny školou prováděné akce v rámci vzdělávání či práce zajišťující odbornou výchovu pro budoucí zaměstnání (ILO, 1973).

Článek 7 umožňuje povolení lehkých prací dětí ve věku 13 až 15 let nebo dětí bez ukončené školní docházky, jež nejsou škodlivé pro jejich zdraví a vývoj a nezabraňují školní docházce. Stanovuje povolené činnosti, počet hodin a podmínky, za nichž je možné práci vykonávat. Článek 8 pak stanovuje možnost výjimky ohledně minimálního věku pro vstup do zaměstnání v případě vykonávání umělecké činnosti. Stejně jako článek 7 stanovuje počet hodin a přesné podmínky, za nichž je možné činnost provozovat (ILO, 1973).

6.3 Úmluva o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce

Úmluva č. 182 neboli Úmluva o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce byla přijata v Ženevě na Generální konferenci Mezinárodní organizace práce dne 17.června 1999. Úmluva vychází z následujících dokumentů zabývajících se dětskou prací: Úmluva o právech dítěte, Deklarace Mezinárodní organizace práce o základních právech a principech v práci, Úmluva o nucené práci, Úmluva OSN o zrušení otroctví, obchodu s otroky, institucí a praktik podobných otroctví. V rámci Úmluvy jsou definovány nejhorší formy dětské práce (viz druhy dětské práce) a opatření nutná k zajištění zákazu a odstranění nejhorších forem dětské práce, která se vztahují na osoby mladší 18-ti let, které buď práci vykonávají nebo jsou jí ohroženy. Úmluva dále stanovuje 12. červen jako den boje proti dětské práci (ILO, 1999).

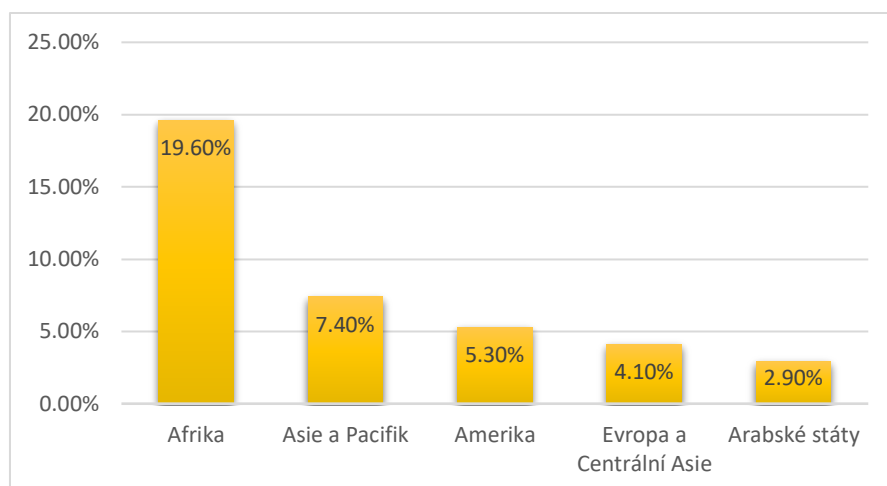
7. Dětská práce ve světě

Na světě dnes pracuje přibližně 152 milionů dětí, to znamená téměř sedmina z celosvětové dětské populace. Z toho 73 milionů dětí je zaměstnáno v nebezpečných pracích. Téměř polovinu z celkové dětské práce lze nalézt v Africe, kde pracuje 72,1 milionu dětí. Nejhorší je situace v subsaharské části Afriky, kde pracuje 25% dětí, což výrazně převyšuje nejen ostatní

země, ale i africký průměr (19,6%). Na druhém místě se nachází území Asie a Pacifiku s celkovým počtem 62,1 milionu dětských pracovníků. Ve státech Ameriky je celkově zaměstnáno 10,7 milionu dětí, z čehož Latinská Amerika představuje z toho hlediska největší problém. V Evropě pak pracuje 5,5 milionu dětí. Nejmenší dětská pracovní síla je pak zaznamenána v Arábii (1,2 milionu). Nejvíce dětí (19%) pracuje v nízkopříjmových zemích (ILO, 2017).

Nejpočetnější skupinu, tedy celkových 48%, představují děti ve věku od 5 do 11 let. Přičemž právě tato skupina je nejohroženější z hlediska nebezpečných prací, kde je celosvětově zaměstnáno 19 milionu dětí mladších 11 let. Cca 28% pracujících dětí je ve věku mezi 12 a 14 lety. Nejstarší kategorie dětí od 15 do 17 let je tvořena 25% z dětské pracovní síly (ILO, 2017). Přes 75% dětí nedostává za svou práci plat, vzhledem k tomu, že pracuje v neformálním sektoru většinou jako člen rodinného podnikání či hospodaření. V placených zaměstnáních pracuje zbylých 25% dětí. Zemědělský sektor pak zaměstnává nejvyšší podíl pracovníků, konkrétně 108 milionů. V zemědělském sektoru se děti kromě sklizně na rodinných polích účastní chovu dobytka. Práce v zemědělství může patřit mezi riziková povolání, stejně tak jako práce v průmyslu, kde je zaměstnáno 26 milionu dětí. Sektor služeb zaměstnává cca 18 milionů pracovníků. V budoucnu by však sektory průmyslu a služeb měly zaměstnávat více dětí, vzhledem ke klimatickým změnám, které mají za následek stěhování rodin z urbánních oblastí do měst (ILO, 2017).

Celosvětovým obtížně řešitelným problémem je nucená práce. Podle dokumentu *Global Estimates of Modern Slavery* (ILO, 2017) je celkem 4,3 milionu dětí účastníky nucených prací. Z toho cca 1 milion dětí pracuje v sektoru sexuálních služeb, 3 miliony dětí je vykořisťováno a 300 tisíc dětí je nuceno k práci státem.

Graf 1: Rozdělení dětské práce dle regionů

Zdroj: ILO, 2017, vlastní zpracování

7.1 Dětská práce v Asii

Mezinárodní organizace práce sleduje dětskou práci pro území Asie společně se státy Pacifiku. Zde je počet dětských pracovníků druhý největší na světě, z celkového počtu dětí je 7,4% zapojena do jedné z forem dětské práce. Celkem tedy pracuje cca 62 milionů dětí, z čehož nebezpečná povolání vykonává okolo 28,5 milionu dětí. Avšak v oblasti nebezpečných prací lze pozorovat výrazné zlepšení, kdy od roku 2012 do roku 2016 klesl počet zaměstnaných dětí o 16%. Pokles byl s nejvyšší pravděpodobností zapříčiněn hospodářským růstem zemí Jihovýchodní Asie vedoucího mimo jiné k vyšší sociální jistotě a zabezpečení (ILO, 2017).

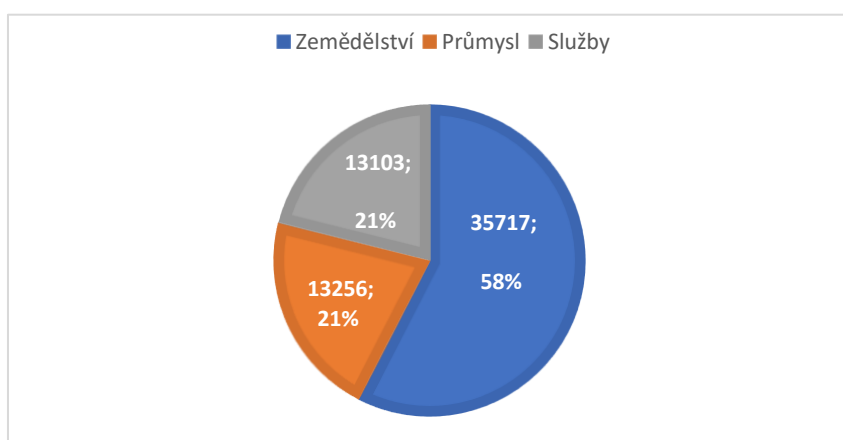
Tabulka 2: Počet pracujících dětí na území Asie a Pacifiku

	Děti účastníci se dětské práce		Děti pracující v nebezpečných podmínkách		
	v tis.	v %	v tis.	v %	
Svět	151 622	9,6	72 525	4,6	
Asie a Pacifik celkem	62 077	7,4	28 469	3,4	
Asie a Pacifik dle věku	5-11 let	23 663	5,2	2 934	0,6
	12-14 let	17 917	9,3	5 038	2,6
	15-17 let	20 497	10,6	20 497	10,6

Zdroj: ILO, 2017, vlastní zpracování

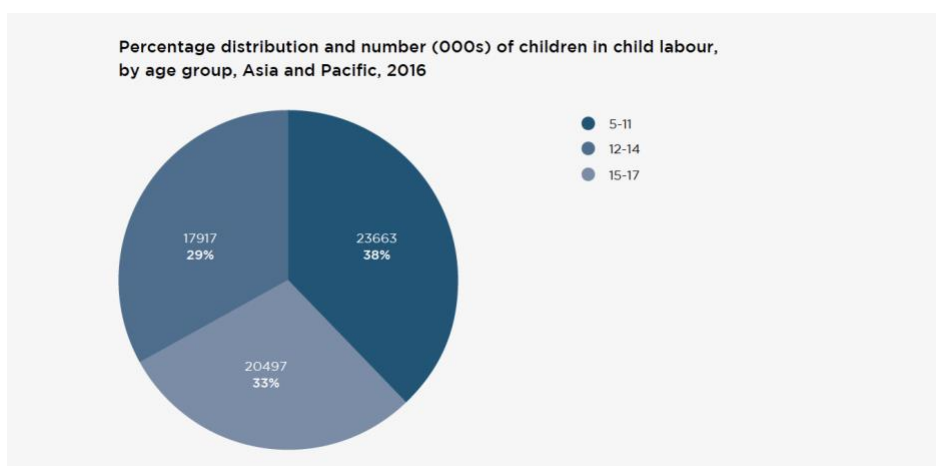
Kolem 52% dětí je zaměstnáno v zemědělském sektoru ekonomiky, kdy většina práce je vykonávána v rámci rodinného podnikání a je tudíž neplacená. Zbylých 48% pracovníků je rozděleno mezi sektor služeb a průmyslu, přičemž ve službách pracuje cca 3,8 milionu dětí a v průmyslu okolo 1,4 milionu dětí (ILO, 2017).

Při rozdělení dětí na tři věkové kategorie 5-11 let, 12-14 let a 15-17 let, lze pozorovat, že počet dětí v jednotlivých kategoriích je téměř vyvážený, avšak nejmladší skupina pracujících dětí je stále nejpočetnější. Počet pracujících dívek a chlapců se v tom případě výrazně neliší, chlapci však čelí dvakrát vyššímu riziku zaměstnání v nebezpečných pracích. Dívkám pro změnu hrozí nebezpečí nucených prací, především ve formě komerčního sexuálního zneužívání.

Graf 2: Rozdělení pracujících dětí území Asie a Pacifiku podle odvětví, vlastní zpracování

Zdroj: ILO, 2017

Graf 3: Rozdělení pracujících dětí území Asie a Pacifiku podle věku

Zdroj: ILO, 2017

7.2 Dětská práce v Africe

Podle statistik (ILO, 2017) se každé páté dítě v Africe účastní dětské práce. Právě v Africe je nejvyšší procentuální zastoupení pracujících dětí, počet pracujících dětí je více než dvojnásobný ve srovnání s ostatními regiony. Podle odhadů Mezinárodní organizace práce z roku 2016 pracuje v Africe cca 72,1 milionu dětí, z toho 31,5 milionu je zapojeno do nebezpečných forem práce.

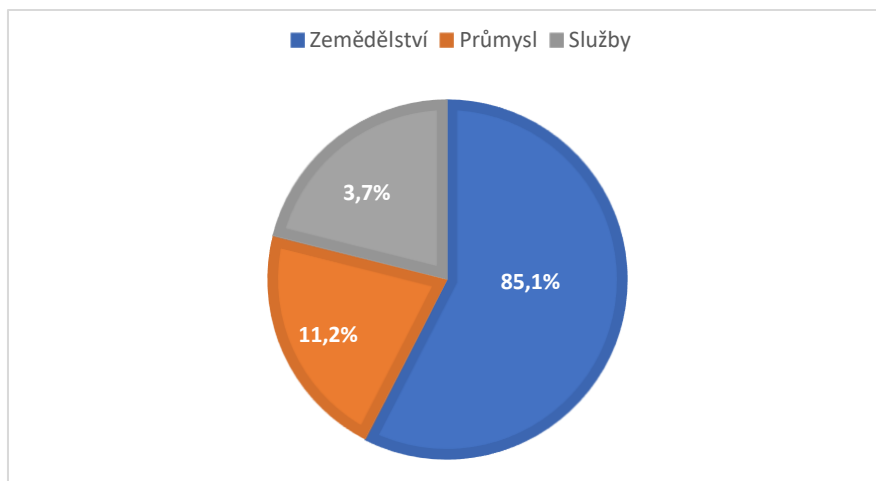
Situace se v Africe bohužel nezlepšuje, i přes veškeré snahy místních vlád se situace zhoršila a od roku 2012 lze pozorovat jednoprocenní nárůst dětské pracovní síly (ILO, 2017).

Tabulka 3: Počet pracujících dětí v Africe

		Děti účastnící se dětské práce		Děti pracující v nebezpečných podmínkách	
		v tis.	v %	v tis.	v %
Svět		151 622	9,6	72 525	4,6
Afrika celkem		72 113	19,6	31 538	8,6
Afrika dle věku	5-11 let	42 547	19,9	12 948	6,0
	12-14 let	18 928	23,8	7 953	10,0
	15-17 let	10 638	14,5	10 638	14,5

Zdroj: ILO, 2017, vlastní zpracování

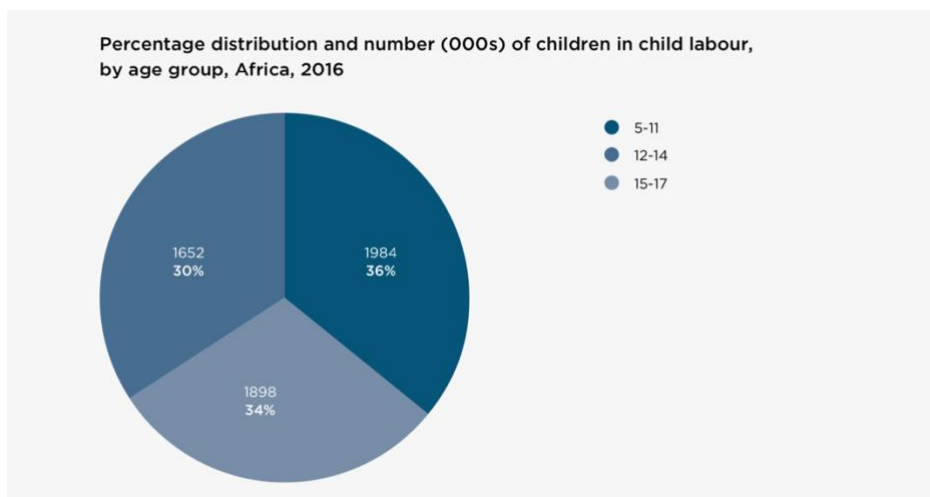
Převážná většina dětí (cca 64 milionů) je zaměstnána v zemědělském sektoru, kde se věnuje sklizni plodin a chovu hospodářských zvířat. Většina práce je na rodinných polích, tedy neplacená. Cca 8 milionů dětí pracuje v sektoru služeb a 2,7 milionu dětí je zaměstnáno v průmyslu (ILO, 2017).

Graf 4: Rozdělení pracujících dětí na území Afriky podle odvětví, vlastní zpracování

Zdroj: ILO, 2017, vlastní zpracování

Děti ve věku 5-11 let tvoří nejpočetnější skupinu z celkového počtu pracujících dětí. Právě v Africe je věkový průměr pracujících dětí nejnižší na světě. Nejmladší skupina ve věku 5-11 tvoří cca 1 984 000 dětí. Ve věku od 12 do 14 let pracuje okolo 1 898 000 a ve věku od 15 do 17 let 1 652 000 dětí.

Graf 5: Rozdělení pracujících dětí na území Afriky podle věku

Zdroj: ILO, 2017

Mnoho dětí navíc pracuje v nebezpečných podmínkách a nucených pracích. Afrika čelí problému tzv. moderního otroctví. V roce 2016 bylo zaznamenáno 9,2 milionů obětí moderního otroctví, část z něj tvoří i děti, které jsou prodávány jako otroci vykonávající nucené práce.

Tabulka 4: Počet dětí v nucených pracích v Africe

		(a)	(b)	(a&b)	
		Forced labour	Forced marriage	MODERN SLAVERY	
World	No. (000s)	24 850	15 442	40 293	
	Prev. (‰)	3.4	2.1	5.4	
Africa, total	No. (000s)	3 420	5 820	9 240	
	Prev. (‰)	2.8	4.8	7.6	
Africa, age	Children	No. (000s)	511	1 483	1 994
		Prev. (‰)	0.9	2.6	3.5
	Adults	No. (000s)	2 906	4 335	7 241
		Prev. (‰)	4.5	6.8	11.3
Africa, sex	Male	No. (000s)	1 890	815	2 705
		Prev. (‰)	3.1	1.3	4.4
	Female	No. (000s)	1 514	5 003	6 517
		Prev. (‰)	2.5	8.2	10.7

Zdroj: ILO, 2017

8. Analýza dětské práce ve Vietnamu

8.1 Základní socio-ekonomické údaje Vietnamu

Vietnamská socialistická republika se nachází v jihovýchodní Asii. Je zde zaveden politický systém vlády jedné strany, vláda je dle Ústavy v rukou Komunistické strany Vietnamu. Existence jiných oficiálních politických stran je v zemi zakázána. Úředním jazykem je zde vietnamština (Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2018).

Se svými 95 miliony obyvatel je momentálně patnáctou nejlidnatější zemí na světě. Okolo 86% populace je tvořena Vietnamci, 12% Číňany a zbytek populace je zastoupen etnickými menšinami, z nichž největšími jsou například Khmérové či Čadové. Převážná většina obyvatel je bez náboženského vyznání. Zastoupení mužů v populaci je 49,7%, zastoupení žen pak 50,3%. Ekonomicky aktivní populace je ve Vietnamu tvořena 55 miliony obyvatel. Děti ve věku do 14 let je ve Vietnamu 22,3 milionu, právě ty tvoří nejvíce ohroženou skupinu v případě zneužívání dětské práce (General Statistics office of Vietnam, 2018).

Z celkového počtu obyvatel žije 35% ve městech a 65% v zemědělských oblastech. Míra nezaměstnanosti čítá 2,2 %, přičemž ve městě představuje 3,18% a v zemědělských oblastech 1,78% (Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2018).

Od roku 1986 prochází Vietnam transformací z centrálně plánovaného hospodářství k socialisticky orientované tržní ekonomice. Díky sedmiprocentnímu růstu HDP v roce 2018 patřil Vietnam mezi nejrychleji se rozvíjející ekonomiky na světě, růst ekonomiky byl navíc podpořen nízkou inflací 2,9%. HDP na obyvatele čítalo 2500 USD (General Statistics Office of Vietnam, 2018).

I přes snahu stát se moderní zemí Vietnam stále využívá pětiletých plánů v oblasti socio-ekonomického rozvoje. Na rozdíl od období před rokem 1986 si však Komunistická strana Vietnamu klade realističtější hospodářské cíle, z nichž například cíle v oblasti vzdělání, vědy a technologií se daří plnit, na rozdíl od cíle přeměnit Vietnam do roku 2020 v moderní industrializovanou ekonomiku. Přestože industrializace země postupuje, zemědělství stále zaměstnává okolo 40% populace, největší meziroční růst je pravidelně zaznamenáván především v odvětví rybolovu a pěstitelství rýže. Vedoucím sektorem je oblast služeb, stojící především na turistickém ruchu a expanzi maloobchodních řetězců. V oblasti průmyslu jsou nejvýznamnější těžba a zpracování nerostných surovin a zpracovatelský průmysl. Masivní meziroční růst (12,3%) ve zpracovatelském průmyslu má na svědomí neustálé rozšiřování výroby v oblasti elektrotechniky od korejských investorů. Například mobily Samsung tvoří jednu pětinu vietnamského exportu. Příliv zahraničních investic je ve Vietnamu v posledních letech stále rostoucí, v roce 2018 zaznamenal meziroční růst o 9,1%. Kromě Jižní Korei patří mezi nejvýznamnější investory Japonsko a Singapur. (General Statistics Office of Vietnam, 2018). Vietnam je silně exportně orientovanou zemí, saldo obchodní bilance je dlouhodobě v plusu. Vietnam navíc těží z obchodní války mezi USA a Čínou, díky níž volí zahraniční investoři zemi jako bezpečnější a konkurenceschopnější zemi pro umístění svých investic a exportně orientovaných výrobních podniků (Vaswani, 2019).

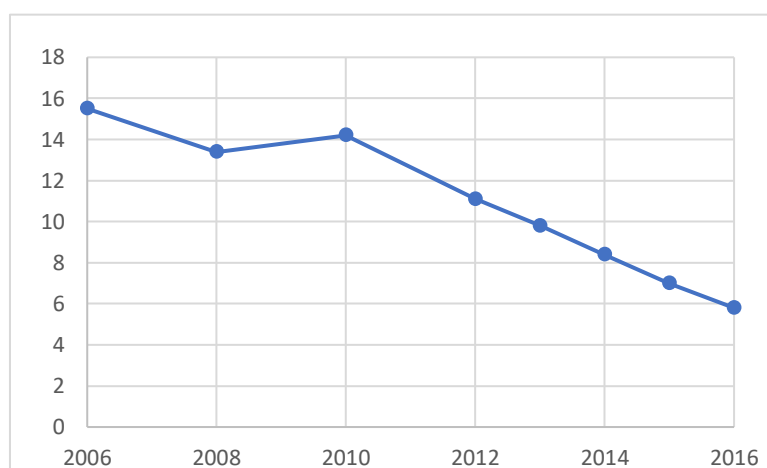
Cílem pětiletého plánu na léta 2016 až 2020 je zajistit makroekonomickou stabilitu a docílit vyššího ekonomického růstu než v předchozích pěti letech. Dále pak podporovat efektivitu a konkurenceschopnost ekonomiky. V sociální oblasti pak zlepšovat sociální zabezpečení a životní podmínky obyvatel (General Statistics Office of Vietnam, 2018).

8.2 Chudoba ve Vietnamu

Vietnamu se v rámci jeho politik a pětiletých plánů daří úspěšně pokračovat ve snaze o snižování chudoby. Vietnam dosáhl úrovně středně příjmových zemí, kvalita života a celková úroveň rozvoje země však zůstává stále nízká. Human Development Index země činí 0,694, což

řadí zemi na 116 místo na světě (UNDevelopment Programme, 2019). V rámci HDI byl zaznamenán především pokrok v rámci vzdělání, kdy se průměrná délka vzdělání zvýšila mezi léty 1990 až 2017 z 3,9 na 8,2 let a očekávána délka vzdělání z 7,8 na 12,7 let (Quyen, 2019). Počet lidí žijících na národní hranici chudoby se od roku 2006 do roku 2016 povedlo snížit z 15,5% na 5,8%, tedy o 9,7%. Pokles chudoby má na svědomí přechod obyvatelstva od zemědělského způsobu obživy k zaměstnání v odvětvích výrobního průmyslu a služeb. Od roku 2016 do začátku roku 2019 bylo vytvořeno 1,3 milionu pracovních míst právě ve sféře služeb a průmyslu. Pracovní místa byla vytvořena zemědělských oblastech, kde z důvodu nedostatečné infrastruktury neměli obyvatelé dostatek pracovních příležitostí mimo zemědělskou výrobu. Dále klesá chudoba díky růstu ekonomiky a efektivnější fiskální politice poskytující finanční podporu chudým skupinám obyvatelstva (World Bank, 2018).

Od roku 1990 klesl počet lidí žijících v extrémní chudobě, tedy s příjmem rovným 1,90 \$ na den, z cca 50% na 2 %. Bohužel toto zlepšení se týká především etnických Vietnamců a Číňanů. Převážná většina etnických menšin žije pod hranicí chudoby. Etnické menšiny představují cca 14% z celkové populace Vietnamu, z nichž pak 44% trpí chudobou a 59% hladem. Jedná se především o obyvatelstvo izolovaných horských a zemědělských oblastí (World Bank, 2018). Chudé obyvatelstvo je ve Vietnamu charakterizováno velkým počtem členů domácnosti, nízkým vzděláním a kvalifikací, závislostí na zemědělském způsobu obživy a nedostatečnou infrastrukturou v místě bydliště. Právě tyto důvody jsou častou příčinou pro výskyt dětské práce.

Graf 6: Vývoj chudoby ve Vietnamu 2006-2016 (v %)

Zdroj: General Statistics Office of Vietnam, 2018, vlastní zpracování

8.3 Dětská práce ve Vietnamu

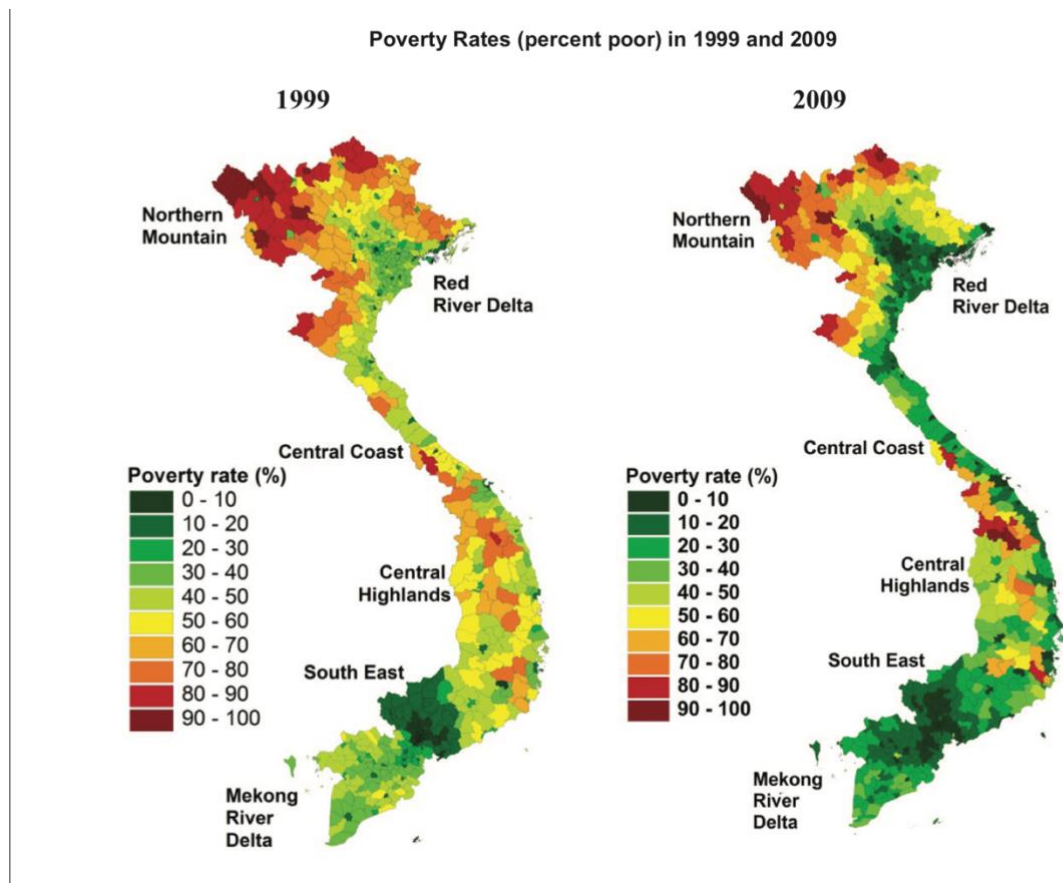
Ve Vietnamu je dětská práce sledována u cílové skupiny dětí ve věku od 5 do 17 let. Sledovaná skupina je tvořena cca 19 miliony dětmi, z čehož 52% je tvořena chlapci a 48% je tvořena děvčaty. Více než 50% dětí pracuje 5-20 hodin týdně v domácnosti, především pak v rurálních oblastech. Pomoci v domácnosti se účastní obecně více děvčat než chlapců, s přibývajícím věkem počet odpracovaných hodin u dětí roste (UNICEF, 2019). Většina dětské práce je vykonávána na rýžových polích, v továrnách, na staveništích, v pohostinském sektoru či pouličním prodeji. V rurálních oblastech převažuje práce v zemědělství a na stavbě, v městských pak také na stavbě a v továrnách. Většina práce vykonávaná dětmi je charakteristická nízkým platem, nebezpečnými podmínkami a dlouhými pracovními hodinami. Velkým problémem je také obchod s lidmi. Podle studie provedené Mezinárodní organizací práce v roce 2009 je Vietnam zemí, odkud jsou ženy a děti pro poskytování sexuálních služeb vyváženy a kam jsou zároveň i dováženy. Za účelem sexuálního zneužívání jsou ženy a děti vyváženy do Kambodži, Číny, Malajsie, Tawainu, Hong Kongu ale i do České republiky. Dováženy jsou pak převážně z Kambodži, kromě prostitutek jsou nuceny i k žebrání na ulici. K obchodu s lidmi dochází nejen přes hranice, ale i uvnitř Vietnamu, kdy jsou děti ze zemědělských oblastí (především od delty řeky Mekong a centrální provincie Thanh Hoa) převezeny do měst (Hanoi a Ho Chi Minh), kde se kromě prostitutek a žebrání účastní také pouličního prodeje a krádeží.

Tabulka 5: Sektorové rozdělení dětské práce ve Vietnamu

Category	Total		By gender (%)		By age group (%)		
	Number of children	Rate (%)	Male	Female	5 - 11	12 - 14	15 - 17
National							
Total	2 832 117	100.0	57.4	42.6	12.7	30.7	56.7
I. Agriculture	2 014 018	71.1	59.3	40.7	12.8	33.8	53.4
II. Manufacturing & Construction	332.218	11.7	55.5	44.5	8.5	16.0	75.5
III. Services	469 112	16.6	50.9	49.1	14.1	28.1	57.8
Unreported	16 770	0.6	49.9	50.1	34.4	20.0	45.6
Urban							
Total	399 980	100.0	52.9	47.1	11.0	27.9	61.0
I. Agriculture	133 293	33.3	58.9	41.1	8.7	32.7	58.6
II. Manufacturing & Construction	97 815	24.5	56.7	43.3	7.5	18.0	74.5
III. Services	165 548	41.4	46.5	53.5	14.7	30.0	55.2
Unreported	3 324	0.8	24.0	76.0	20.6	24.3	55.1

Zdroj: ILO, 2014

Z analyzované skupiny, do níž spadá 19 milionů dětí ve věku 5-17 let, je celkem 12,1% dětí zapojeno do ekonomických aktivit. Ekonomických aktivit, tedy minimálně jedné hodiny práce týdně, se účastní 14,9% dětí ve věku 5-11 let. Ve věku 12-14 let pracuje pak minimálně čtrnáct hodin týdně 10% dětí a ve věku 15-17 let pracuje pak více než čtyřicet tři hodin týdně 6,8% dětí. Ve sledované skupině nejsou pozorovány výrazné rozdíly mezi počtem pracujících dívek a chlapců. Výrazné rozdíly ovšem vykazují jednotlivé regiony. Největší rozdíl je pozorován mezi regionem okolo povodí Rudé řeky, kde jsou ekonomicky aktivní 3% dětí a horskými oblastmi (Northern Midlands), kde je aktivních 25,5% dětí. Kromě toho zapojení dětí do ekonomických činností se liší pro městské (7,5%) a rurální oblasti (14%) a také jednotlivé minority (UNICEF Viet Nam, 2014). Z obrázku č.5 je patrné, že právě horské oblasti jako Northern Mountain a Central Highlands patří mezi nejchudší oblasti Vietnamu, což nabízí možné vysvětlení vyššího výskytu dětské práce v těchto oblastech.

Obrázek 5: Vývoj chudoby ve Vietnamu 1999-2009

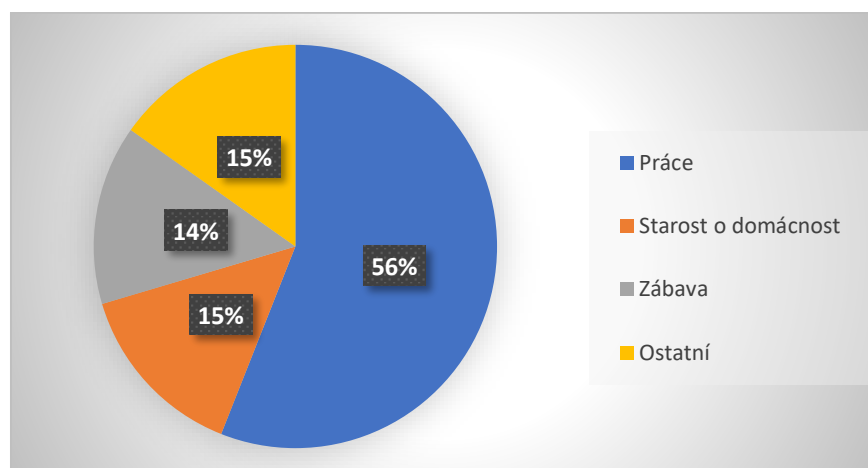
Zdroj: Lanjouw & Marra & Nguyen, 2016

Počet dětských pracovníků ve Vietnamu se podle statistik Mezinárodní organizace práce a Statistického úřadu Vietnamu liší. Podle Mezinárodní organizace práce (2014) je do dětské práce zapojeno 9,6% dětí. Podle Statistického úřadu Vietnamu je z celkového počtu dětí do domácích prací a ekonomických aktivit považovaných za dětskou práci zapojeno 16,4% dětí. Dětská práce je ve Vietnamu definována jako domácí práce či ekonomická aktivita, které děti ve věku od 5 do 14 let věnují alespoň 28 hodin týdně a děti ve věku od 15 do 17 let minimálně 43 hodin týdně. Celkem 7,8 % dětí pracovalo v riskantních a zdraví nebezpečných podmínkách. Z toho 3,7% dětí ve věku 5-11 let bylo vystaveno nebezpečným pracím, ve věku 12- 14 let 10,6% a ve věku 15-17 let 15,7% (UNICEF Viet Nam, 2014).

Tabulka 6: Zapojení dětí ve Vietnamu do ekonomických aktivit (v %)

	Children involved in economic activities for a total number of hours during last week:		Children involved in household chores for a total number of hours during last week:		Children working under hazardous conditions	Total child labour ¹	Number of children aged 5-17 years
	Below the age specific threshold	At or above the age specific threshold	Below the age specific threshold	At or above the age specific threshold			
Total	18.4	12.1	79.0	0.7	7.8	16.4	8578
Sex							
Male	18.6	11.9	76.0	0.4	8.6	16.6	4383
Female	18.2	12.3	82.1	0.9	7.0	16.2	4195
Region							
Red River Delta	11.9	3.0	75.9	0.3	1.4	4.2	1818
Northern Midlands and Mountainous area	27.0	25.5	83.3	2.4	20.8	36.2	1229
North Central and Central coastal area	23.8	11.7	86.1	0.0	6.5	15.2	1879
Central Highlands	19.1	15.0	80.7	1.4	15.4	25.3	694
South East	9.7	8.5	67.5	0.0	4.1	10.3	1340
Mekong River Delta	19.8	14.3	79.6	0.6	6.5	17.9	1618
Area							
Urban	10.6	7.5	72.5	0.3	3.3	9.6	2538
Rural	21.7	14.0	81.7	0.8	9.7	19.3	6040
Age							
5-11	2.8	14.9	69.7	0.3	3.7	15.4	4810
12-14	33.2	10.2	91.2	1.6	10.6	17.0	1879
15-17	43.2	6.8	90.6	0.7	15.7	18.5	1889

Zdroj: UNICEF Viet Nam, 2014

Graf 7: Časové rozdělení aktivit pracujících dětí ve Vietnamu

Zdroj: UNICEF Viet Nam, 2014, vlastní zpracování

8.4 Opatření proti dětské práci

Dětská práva jsou chráněna vietnamskou Ústavou z roku 2013 v článku 37, který tvrdí, že ochrana, péče o děti a jejich vzdělání je věcí státu, rodiny a společnosti a že pronásledování,

opuštění či zneužívání dětí k dětské práci či jakýkoliv jiným způsobem je zákonem zakázáno. V roce 1990 navíc Vietnam jako druhá země v Asii ratifikoval Úmluvu o právech dítěte. Kromě toho v roce 1973 ratifikoval Úmluvu o nejnižším věku vstupu do zaměstnání a v roce 1999 Úmluvu o zákazu a okamžitých opatření k odstranění nejhorších forem dětské práce (ILO, 2014).

V roce 1947 byl tehdejším prezidentem Ho Chi Minhem podepsán Dekret č.29-SL upravující dětskou práci a problémy s ní spojené. V rámci článku 12 dekretu je zakázáno učit děti mladší 12-ti let zásadám obchodu a provozování obchodu dětmi samotnými. Článek 106 zakazuje noční práci ženám a dětem, článek 131 pak dívkám mladším 15-ti let práci tanečnice a zpěvačky.

Jedním z hlavních zákonů zajišťujícím ochranu dětí ve Vietnamu je zákon O ochraně dětí, péče o ně a jejich vzdělání schválený Národním shromážděním Vietnamu v roce 1991 a upravený v roce 2004. Ten nastiňuje hlavní principy ochrany dětí a pověřuje pravomocemi příslušné instituce. Správný vývoj dítěte je v rámci zákona považován za klíčový pro budoucnost národa. Zákon navíc obsahuje kapitolu o dětech vyžadujících speciální péči a ochranu, a to jak po fyzické, tak mentální stránce. Jedná se o snahu zařadit děti, které prodělali jistou formu zneužívání, ať už po sexuální či pracovní stránce, do normálního života a udělat z nich právoplatné a soběstačné členy společnosti. Kromě toho byl v roce 2004 vládou vydán Národní akční plán boje proti obchodu s lidmi a komerčnímu sexuálnímu zneužívání. Přestože proti sexuálnímu zneužívání bojuje vietnamská vláda v rámci svých pětiletých rozvojových plánů, Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie stále neratifikovala (ILO, 2014).

Ve Vietnamu není dětská práce přímo definována, Zákoník práce to roku 1994 ji však do jisté míry upravuje tak, aby zákony odpovídaly mezinárodním standartům.

Zákoník byl v roce 2007 novelizován. Podle článku 119 je nezletilým pracovníkem osoba mladší 18-ti let. Článek 120 zcela zakazuje práci dětem mladších 15 let a reguluje práci mladistvých, kteří nesmí pracovat více než 7 hodin denně, více než 42 hodin týdně, nesmí pracovat přesčasy a v noci. Článek 121 dále upravuje práci nezletilých pracovníků. Zaměstnavatel je oprávněn k najímání nezletilých pracovníků pouze k takovým úkonům, které nepoškozují zdraví pracovníků a jejich fyzický, duševní a osobní vývoj. Je zakázáno, aby nezletilý pracovník vykonával těžkou nebo nebezpečnou práci, práci s toxickými látkami a práci negativně ovlivňující osobnost pracovníka (ILO, 2014).

Dále stojí za zmínku Občanský zákoník z roku 1995 (novelizován 2005) upravující kromě práv jednotlivce také rovnocenné zacházení a zákaz diskriminace na základě pohlaví, etnické příslušnosti, socioekonomického statusu a náboženského vyznání. Novela Trestní zákoníku z roku 2004 specifikuje zločiny v oblasti sexuálního zneužívání dětí. Zákon o manželství a rodině prosazuje rovnost pohlaví, jak v manželství, tak v přístupu k dívkám a chlapcům a manželským a nemanželským dětem. Zákon z roku 2007 O domácím násilí a jeho prevenci zakazuje jakékoliv formy násilí páchaného na dětech (ILO, 2014).

Od roku 1991 je pravidelně vyhlášen Národní akční plán pro děti. Národní akční plán v roce 2002 byl zaměřen na ochranu dětí ve speciálních podmínkách, zaměřoval se především na pomoc dětem žijícím na ulici a pracujících podmínkách ohrožujících život, zdraví a důstojnost dítěte. Mezi roky 2004 až 2010 byl vyhlášen Program pomoci dětem ulice, sexuálně zneužívaným a pracujících v nebezpečných podmínkách. Díky programu byl počet dětí snížen o 90% a 70% z těchto dětí bylo začleněno zpátky do svých rodin. V roce 2015 byl schválen Národní akční plán pro implementaci cílů udržitelného rozvoje do roku 2030.

Dalším opatřením bylo zavedení povinné školní docházky. Gramotnost obyvatel nad 15 let je 93,5%, u žen pak 91,4% a u mužů 95,8%. Situace se zlepšila díky investicím do školství od státu. U starší generace obyvatel nad 65 let je gramotnost pouze 76,8%, u mužů 91,1% a u žen 67,4% (UNESCO, 2019). Povinná školní docházka trvá ve Vietnamu 10 let od věku 5 let do 14 let.

V boji proti dětské práci se angažuje také přímo několik vietnamských charit, které zachraňují uprchlé děti z dětské práce. Podobné cíle má například organizace Blue Dragon, která se specializuje na děti v nebezpečných a děsivých podmínkách. Zakladatel této organizace Michael Browski zdůrazňuje, že situace se může zhoršit, protože dětská práce je pro podnikatele lukrativní.

8.5 Příčiny dětské práce ve Vietnamu

Mezi hlavní determinanty dětské práce patří věk dítěte a dostupnost vzdělání v místě bydliště. S přibývajícím věkem roste pravděpodobnost zaměstnání dítěte, vzhledem k tomu, že s vyšším

věkem rostou náklady obětované příležitosti, kdy školní docházka dítěte je pro rodinu méně výhodnou alternativou než pracující potomek přispívající do rodinného rozpočtu. S ukončených primárním vzděláním tzv. od 11 let se pravděpodobnost zaměstnání dítěte zvyšuje až o 30% a klesá tak pravděpodobnost, že dokončí sekundární vzdělání (UNICEF Viet Nam, 2014). Přestože pohlaví v tomto případě nehraje významnou roli, chlapci mají o něco vyšší pravděpodobnost, že u nich bude upřednostněna práce na úkor vzdělání. Roli hraje také přístup k vyššímu vzdělání. Zatímco primární vzdělání je přístupné téměř všem, deset procent vietnamského obyvatelstva, především v rurálních a horských oblastech, nemá přístup k sekundárnímu vzdělání. V těchto komunitách se většinou nevyskytuje žádná střední škola a průměrná vzdálenost nejbližší a často jediné školy je 1,5 km (25% domácností mají školu dokonce dál než 2,5 km). Dostupnost vyššího vzdělání hraje důležitou roli při rozhodování o tom, jak dítě bude trávit svůj čas. Zda školní docházkou, spojenou s dojížděním do školy, kdy nákladem obětované příležitosti je nejen čas strávený ve škole, ale i na cestě nebo práci, která v krátkodobém horizontu představuje pro rodinu ekonomicky výhodnější variantu. Pokud navíc rodiče nevidí možnost budoucího vyššího vzdělání, rozhodnou se často nezapsat dítě ani k docházce na základní školu. Při rozhodování rodičů je určujícím faktorem lokalita, kde dítě žije a kvalita dostupného vzdělání. Děti z městských oblastí mají o 3% vyšší šance na studium a o 1,5% nižší pravděpodobnost substituce školní docházky prací než jejich vrstevníci ze zemědělských oblastí. Jsou pozorovány také odlišnosti mezi jednotlivými zemědělskými regiony. Děti z jihovýchodních a severozápadních zemědělských regionů mají o 2% vyšší pravděpodobnost práce na plný úvazek a o 11% nižší pravděpodobnost školní docházky než děti z regionů v centru země z jižním pobřeží Vietnamu (ILO, 2009).

S problémem dětské práce je taky spojeno vzdělání rodičů dítěte, především pak hlavy rodiny. Mezi vzděláním hlavy rodiny a dětskou prací je možno pozorovat silný pozitivní efekt. Pokud má hlava rodiny ukončené alespoň základní vzdělání, děti mají o 8% vyšší šanci na to, že jejich čas bude alokován mezi školu a volný čas. Pokud je ovšem hlava rodiny zcela bez vzdělání je u dítěte o 5% vyšší pravděpodobnost, že škola bude substituována prací (ILO, 2009). Čím více vzdělání rodiče jsou, tím větší šance na dosažení vyššího vzdělání dítě má. Vysvětlením by mohl být fakt, že více vzdělání rodiče si uvědomují, že vzdělání rozvíjí potenciál dítěte a jeho lidský kapitál a je do budoucna výnosnou investicí. S tím souvisí i příjem rodiny, podle empirických studií (ILO, 2009) je právě chudoba hlavním determinantem dětské práce. Se zvyšujícím se příjmem rodiny se zároveň zvyšuje pravděpodobnost vzdělání dítěte a snižuje pravděpodobnost jeho zaměstnání.

Kromě sociálně-ekonomických poměrů rodiny je problém dětské práce prohlubován zastaralými a špatně nastavenými zákony, jejichž dodržování není dostatečně vynucováno.

Problém představuje také velký počet nelegálních společností nabízejících práci v továrně či zemědělství a budoucí možnost uplatnění dětem z chudých vesnických rodin. Dítě je zaměstnáno se souhlasem rodičů, kteří často nemají jiné východisko pro uživení rodiny. V realitě jsou však děti fyzicky zneužívány a pracují v nevyhovujících a nebezpečných podmínkách, o nichž jejich rodiče nemají tušení.

Například UNICEF Viet Nam (2017) zdokumentovat případ, kdy překupník zaměstnal ve své továrně celkem dvanáct dětí za zcela odlišných než smlouvaných podmínek. Děti byly nuceny pracovat přesčas, navíc v nedůstojných podmínkách. Dětem se podařilo uprchnout a továrníka nahlásit. Ten byl státem potrestán zavřením továrny a pokutou ve výši 500 dolarů, nadále však mohl podnikat a nehrozilo mu odnětí svobody. Ilegální podnikatelé a obchodníci s dětskou prací tak díky nedostatečným postihům nejsou demotivováni a provozují svou činnost bez větších hrozeb.

Kromě toho je dětská práce nedostatečně monitorována. Například statistiky o dětech žijících a pracujících na ulici jsou ve Vietnamu z devadesátých let a od té doby nebyly obnovovány. Tzv. děti ulice jsou problémem velkých měst, především Ho Chi Minhu, kde je možno pracující děti potkat téměř v každé ulici, kde nabízí čištění obuvi, prodej novin, cigarety či dokonce pornografických časopisů a audiovizuálních materiálů.

8.6 Možnosti řešení dětské práce ve Vietnamu

V prvním případě je potřeba neprodleně zasáhnout v případě dětí pracujících v nejhorších podmínkách. Pomoci nejprve dětem vystavovaných největšímu nebezpečí a zneužívání. V případě takových dětí jsou na místě tzv. Second chance policie, kdy dítě zachráněné z nedůstojných a nebezpečných pracovních podmínek dostane druhou šanci na zapojení se do běžného života ve společnosti. Pokud by bylo dítě ponecháno bez vzdělání, v budoucnu by tento fakt vedl k oslabení jeho pozice na pracovním trhu a tím pádem zvyšování rizika, že se zařadí mezi nezaměstnané a chudé obyvatelstvo. To by znamenalo větší výdaje na sociální politiku státu. Programy druhé šance vychází z předpokladu, že pracující děti je často obtížné či nemožné zařadit zpět do formálního vzdělávacího systému vzhledem k jejich věku a odlišným životním zkušenostem. Nabízí proto alternativní formy vzdělávání, kdy děti mají alternativní rozvrh a nemusí se účastnit školní docházky každý den.

Co se školní docházky týče, je třeba zajistit přístup ke kvalitnímu vzdělání všem bez rozdílu, především k sekundárnímu vzdělávání, které je mnoha dětem stále nedostupné. Dále je třeba zavést motivační pobídky ke studiu ve formě finanční podpory rodinám studující dětí. Motivace by měla probíhat přímou finanční podporou při studiu, kdy si rodina díky důchodovém efektu bude schopna dovolit poslat dítě do školy. Nepřímo by pak měl být kompenzována ušlý příjem z práce dítěte, v tom případě si budou rodiče moci dovolit substituovat dětskou práci školní docházkou.

Práce dětí často tvoří významnou část příjmu domácností. V chudých zemích jako je Vietnam pomáhá dětská práce překonat nepříznivé šoky. To platí především pro chudé minoritní etnické skupiny ve Vietnamu. Ty tvoří sice jen cca 14% vietnamského obyvatelstva, avšak zároveň 44% chudých (General Statistics Office of Vietnam, 2016). Vláda by se proto měla snažit o snižování zranitelnosti chudých domácností pomocí sociální politiky státu. O to se snaží v rámci svých pětiletých plánů, ne vždy však úspěšně jako například v případě etnických menšin v horských oblastech. Například by měla v praxi fungovat podpora pro farmáře při nepříznivé sklizni, již výše zmíněná podpora pro rodiny studujících dětí, komunitní podpůrná centra založená na prevenci a vzdělávání obyvatel, pomoc v případě přírodních katastrof a zvýšení pravomocí neziskových a nestátních organizací angažujících se nejen v oblasti dětské práce ale také v oblasti lidských práv a pomoci chudým.

Dalším řešením by bylo zvýšit kontrolu v pracovním sektoru a zejména pak zvýšit tresty za využívání dětské práce. Zákony by v praxi měly být především vymahatelné. V rámci právního systému je obecně potřeba striktnějšího práva, které zabrání dalším ilegálním aktivitám souvisejících s dětskou prací. Takovými aktivitami jsou např. mezinárodní překupnictví dívek pro účel prostituce. Zejména důležitým opatřením je vyžadování registrace dítěte, především v chudších regionech. Ta zajistí lepší přehled o dětech a zabrání ilegálnímu zaměstnávání a překupnictví neregistrovaných dětí. Jelikož současný systém v tomto ohledu nefunguje, je potřeba např. udělovat pokuty za pozdní registraci dítěte.

8.7 Zapojení mezinárodních organizací

Ve Vietnamu se v rámci dětské práce realizují především Mezinárodní organizace práce a UNICEF. Ve spolupráci s vietnamských Ministerstvem práce a sociálních věcí byl 1. 12.2015

vydán Program na prevenci a redukci dětské práce. Program si klade za cíl zvýšit povědomí úřadů, zaměstnavatelů, rodin, komunit a samotných dětí o problematice dětské práce ve Vietnamu. V rámci programu mají být provedeny okamžité intervence, neboť podle samotného vietnamského Ministerstva práce a sociálních věcí je dětská práce škodlivá nejen pro vývoj dítěte, ale i socio-ekonomický vývoj státu a rozvoj lidského kapitálu. Program také buduje partnerství mezi patnácti městy a provinciální napříč Vietnamem sloužící k monitoraci situace, implementace zákonů a vyhodnocování pokroků ve snižování dětské práce.

Kromě toho se Mezinárodní organizace práce angažuje ve Vietnamu v rámci programu Decent work country Programme for 2017-2021. Programu se kromě ILO účastní vietnamská vláda, zaměstnavatelé a zaměstnanci. Program si klade za cíl vytvořit příznivé podnikatelské a zaměstnanecké prostředí, snižovat chudobu pomocí rozšířené sociální ochrany, omezit nepřijatelné (nebezpečné, nedůstojné) formy práce a vybudovat efektivní dohled nad pracovním trhem.

8.8 Shrnutí kapitoly dětská práce ve Vietnamu

Ve Vietnamu je dětská práce sledována u cílové skupiny dětí ve věku od 5 do 17 let, ta je tvořena cca 19 miliony dětmi. Z toho je celkem 12,1% dětí zapojeno do ekonomických aktivit, čímž se rozumí vykonávání minimálně jedné hodiny práce týdně. Přímou dětskou prací je zapojeno 16,4% dětí. Situace se však napříč jednotlivými provinciemi Vietnamu liší. Dětská práce je nejvíce zastoupena v horských oblastech, především pak na severu Vietnamu, rozdíl lze také pozorovat mezi rurálními a městskými oblastmi, kdy procentuální zastoupení pracujících dětí je v rurálních oblastech dvojnásobné. Právě v rurálních a horských oblastech je pozorován nejvyšší počet obyvatel žijících pod národní hranicí chudoby. Chudoba je společně s místem bydliště a věkem dítěte považována za hlavní determinanty dětské práce. Pokud je v místě bydliště nedostupné vzdělání, zvyšuje se pravděpodobnost, že dítě bude pracovat. Čím starší navíc dítě je, tím se pravděpodobnost práce zvyšuje. Pokud má hlava rodiny alespoň základní vzdělání, dítě má vyšší pravděpodobnost na dosažení alespoň základního vzdělání. Příkladem rodičů podporujících vzdělání svých dětí je například vietnamská menšina v ČR. V současné době žije v ČR okolo 60 500 Vietnamců (Česká justice, 2018). Mezi hlavní účely jejich pobytu patří kromě možnosti lepšího zaměstnání také poskytnutí kvalitního vzdělání svým potomkům a umožnění jim tak vyhlídky na lepší budoucnost. Tato skupina se však neřadí

mezi nejchudší vrstvy vietnamského obyvatelstva, převážná většina z nich patří ve Vietnamu mezi střední třídu s ukončeným sekundárním vzděláním.

9. Analýza dětské práce v Keni

9.1 Základní socio-ekonomické údaje

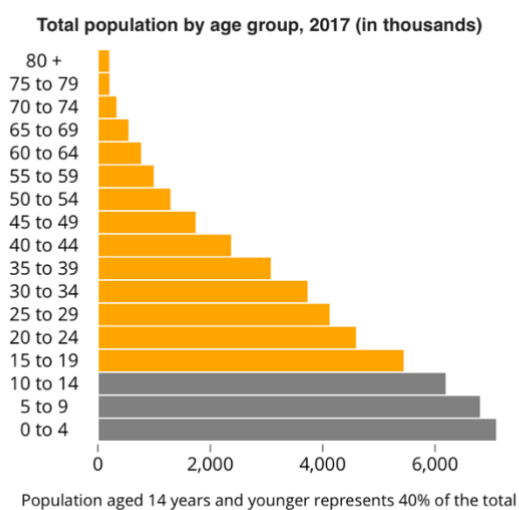
Keňská republika, jak zní oficiální název země, se nachází na východním pobřeží Afriky. Státním zřízením je prezidentská republika a úředními jazyky jsou angličtina a svahilština. Keňa se skládá z 8 provincií a 71 distriktů. Je rozvojovou zemí se 50 miliony obyvatel, z čehož polovinu představují muži a polovinu ženy. Téměř polovina populace je navíc tvořena mladistvými pod 18 let. Žije zde přes 42 etnických skupin, které jsou převážně křesťanského náboženství, dalšími vyznávanými náboženstvími jsou islám a tradiční náboženství (Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2018). Ekonomicky aktivní populace Keni je tvořena celkem 19 miliony obyvatel. Věková kategorie dětí od 5 do 14 let, která bude dále z pohledu dětské práce analyzována, čítá 13,1 milionu dětí. Z toho tvoří 6,5 milionu děvčata a 6,6 milionu chlapci. Celkový počet dětí do 15 let je pak 19 milionů. Z dospělých obyvatel nad 15 let je gramotných pouze 78%, u skupiny mladistvých je gramotnost díky přijatým opatřením neplacené a povinné školní docházky o něco vyšší, gramotných je 89,1%. Z mužské populace je celkem 92,4% gramotných, z ženské pak 87,8%. Převážná část populace, konkrétně 74% procent, žije v zemědělských oblastech (UNECA, 2018).

Na přelomu 20. a 21. století čelila Keňa značným ekonomickým problémům způsobených především chudobou, nezaměstnaností a nízkým vzděláním obyvatelstva. Díky vládním opatřením a reformám, především pak Economic Recovery Strategy, vykazuje země od roku 2003 celkem stabilní ekonomický růst narušený pouze globální ekonomickou krizí v roce 2008. Přestože HDP země roste okolo 5% ročně (Kenya National Bureau of Statistics, 2018), je Keňa stále rozvojovou a chudou zemí. HDP na obyvatele čítalo v roce 2017 3291 USD, což je například ve srovnání s Českou republikou desetkrát méně. Největší část HDP tvoří sektor služeb a zemědělství. Příspěvek zemědělství k tvorbě HDP v posledních pěti letech výrazně snížil, avšak i nadále představuje významnou část obživy pro většinu obyvatel, zejména pak v rurálních oblastech země. Naopak největší růst v roce 2017 zaznamenal sektor pohostinství

společně se sektorem IT a komunikací. Neméně významný je sektor turismu vykazující v roce 2018 oproti roku 2017 značný růst a zajišťující obživu pro velkou část obyvatel žijících v okolí turistických středisek a národních parků. Z průmyslových odvětví je významné především zpracování cementu a ropy.

Saldo obchodní bilance Keni je záporné. Export v posledních letech stagnuje, avšak díky rozsáhlým investicím do infrastruktury by se měly problémy Keni s vývozem v dlouhodobém horizontu zlepšovat. Z hlediska obchodních vztahů a investic je významným partnerem Keni Velká Británie, do poloviny 20. století byla země jednou z mnoha britských kolonií. Země je převážně dovozcem zboží, největšími položkami importu jsou strojní technika a ropa. Hlavními importními partnery jsou Indie, Čína a Spojené arabské emiráty. Čaj, řezané květiny, textil, káva a kovové soli představují nejvýznamnější exportní artikly. Významné exportní partnery představují Uganda, Velká Británie, Tanzánie a Nizozemsko. Nejvíce zahraničních investic do Keni plyne kromě z již zmíněné Velké Británie v poslední době hlavně z Číny (Kenya National Bureau of Statistics, 2018).

Významný problém představovala v minulých letech vysoká inflace, která v krizovém roce 2008 dosáhla až ke 30%, v současné době je však stabilizovaná a pohybuje se okolo 8% (Kenya National Bureau of Statistics, 2018). Inflace nebyla spojena jen s globální ekonomickou krizí, ale také s politickou nestabilitou, která pro zemi představuje dlouhodobý a opakující se problém, stejně tak jako úplatnost úředníků a státních pracovníků.

Obrázek 6: Věková struktura obyvatel Keni

Zdroj: UNESCO, 2017

9.2 Chudoba v Keni

Velká část obyvatel žije pod národní hranicí chudoby a z dospělých obyvatel nad 15 let je gramotných pouze 78%. Právě díky chudobě a negramotnosti se Keňa již léta potýká s problémem dětské práce. Nejchudší jsou především obyvatelé v zemědělských oblastech. Avšak i v hlavním městě Nairobi se nachází jeden z největších slumů na světě.

Hranice chudoby je v Keni stanovena pro jednotlivce či domácnost jejichž výdaje na spotřebu jsou nižší než 3252 KSh v rurálních a 5995 KSh v městských oblastech. Extrémní chudoba je stanovena na 1954 KSh pro rurální oblasti a 2551 KSh pro oblasti urbánní. (Kenya National Bureau of Statistics, 2018).

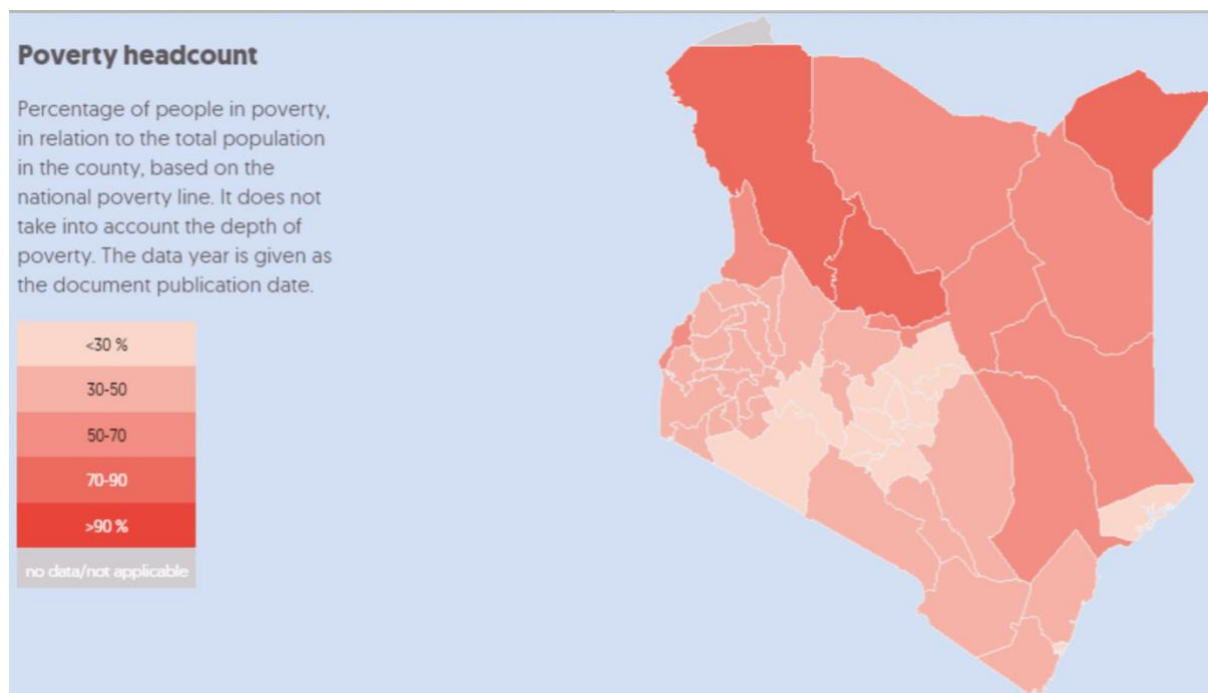
V Keni žije 36,1% obyvatelstva v životních podmínkách pod národní hranicí chudoby. Podle statistik nemá 32% obyvatel dostatečné zdroje na zajištění obživy, z čehož 8,6% obyvatel čelí extrémní chudobě. V rurálních oblastech žije v chudobě 40,1% obyvatel a v urbánních pak 29,4% obyvatel (Kenya National Bureau of Statistics, 2018).

Tabulka 7: Vývoj chudoby v Keni 2006-2016

Indikátor	Oblast	2006	2016	Změna za 10 let
Celková chudoba v %	národní	46,6	36,1	-10,5
	rurální	49,7	40,1	-9,6
	urbánní	34,4	29,4	-5
Nedostatečné prostředky na výživu v %	národní	45,8	32	-13,8
	rurální	47,2	35,8	-11,4
	urbánní	40,4	24,4	-16
Extrémní chudoba v %	národní	19,5	8,6	-10,9
	rurální	22,3	11,2	-11,1
	urbánní	8,3	3,4	-4,9
Počet obyvatel žijících v chudobě	národní	16,6	16,4	-0,2
	rurální	14,1	11,7	-2,4
	urbánní	2,5	3,8	1,3

Zdroj: Kenya National Bureau of Statistics, 2018, vlastní zpracování

Celková chudoba se za posledních let výrazně snížila, nejméně však na urbánní úrovni. Zde jsou životní podmínky obyvatel o něco málo lepší než obyvatel v zemědělských oblastech, ovšem počet obyvatel žijících v chudobě zaznamenal za posledních deset let dokonce mírný nárůst. Jak je vidět z obrázku č.7 nejvíce chudých obyvatel žije na severozápadu země.

Obrázek 7: Rozložení chudoby v Keni

Zdroj: Kenei, 2018

9.3 Dětská práce v Keni

Pro účel práce byly pracující děti definovány jako děti ve věku 5-14 let, které během sledovaného období vykonávaly mimoškolní aktivity, ať už placené či pro prospěch rodiny. Nejrozšířenější je dětská práce v zemědělských oblastech státu.

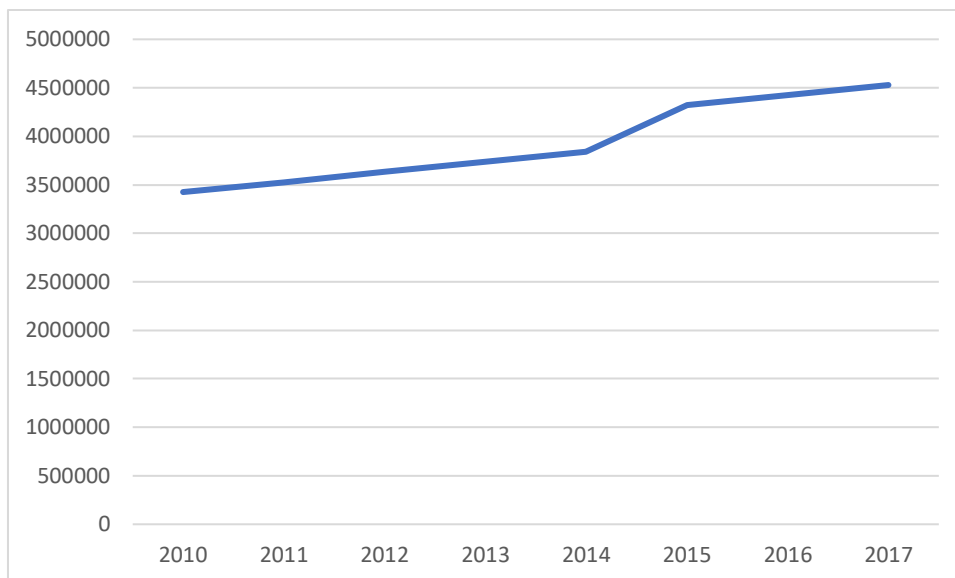
Z celkového počtu 19 milionů dětí pracuje 4,5 milionu dětí, z toho pracovalo za mzdu pouze 14,7 %. Průměrný počet odpracovaných hodin za týden byl 33 hodin, z čehož chlapci pracovali v průměru 34 a děvčata v průměru 31 hodin týdně. Přestože většina dětské práce se nacházela v zemědělských oblastech, děti v urbánních oblastech pracovaly v průměru o 13 hodin týdně více než jejich vrstevníci ze zemědělských oblastí. Možným vysvětlením by mohlo být, že životní náklady jsou ve městě vyšší a dítě tak musí pracovat delší dobu. Dalším vysvětlením je

práce na směny v továrnách, kde je délka směny delší než délka denní práce na poli. (ILO, 2008).

V Keni pracuje 35,6% z celkového počtu dětí ve věku od 5 do 14 let. Okolo 85% dětí ve zkoumaném věku navštěvuje školu, z toho 23% kombinuje školní docházku s prací (United States Department of Labour, 2017). Dvě třetiny dětí pracují zemědělství, vykonávají práce na kávových, čajových, bavlníkových či tabákových plantážích, starají se o dobytek a živí se rovněž rybolovem. Zbytek pracujících dětí je rozdělen mezi sektor průmyslu a služeb. Mezi typické profese se řadí stavební práce, výroba cihel, těžba písku a vzácných kovů či přeprava osob a zboží. Děti pracující v těchto sektorech jsou často obětmi obchodu s lidmi. Jsou pak nuceny vykonávat nejhorší formy práce, které jsou zdraví nebezpečné. Například děti pracující v těžebním průmyslu, zejména pak v pískových dolech, jsou vystaveny riziku astma, plicních a srdečních onemocnění a v neposlední řadě rakovině. Další nucenou prací je hledání úlomků skla a kovových částí na ulicích a v horším případě na skládkách. Nejenže si tyto děti vydělávají v průměru 1 až 2 dolary na den, ale jsou navíc vystaveny riziku zranění a nákazy tetanem, neboť nejsou očkované. Nejhorší formy práce v odvětví služeb pak představují žebření, prodej drog a prostituce. K prostituci jsou dětské pracovníky zneužívány hlavně v turistickém sektoru v oblasti Nairobi a Kismu a dále pak rybáři v oblasti jezera Victoria (United States Department of Labour, 2017).

9.3.1 Vývoj dětské práce

Dětská práce je v Keni provozována od nepaměti, první pokusy o boj proti dětské práci se objevily ještě před získáním nezávislosti země. Studie v 80. a 90. letech 20. století poukázaly na fakt, že dětská práce byla nejvíce využívána v zemědělství, v těžebním průmyslu (především v lomech) a v rybářství. Přestože i dnes je zemědělství sektorem s největším počtem pracujících dětí, novější studie ukazují nárůst dětské práce v neformálních sektorech ekonomiky jako jsou například domácí práce nebo komerční sexuální zneužívání.

Graf 8: Vývoj dětské práce v Keni v období 2010 - 2017

Zdroj: Kenya National Bureau of Statistics, 2019, vlastní výpočty

Jak ukazuje graf č.8, i přes veškeré snahy vlády o potlačení dětské práce počet pracujících dětí stále roste. Hlavní příčinou však není zaměstnávání stále většího procenta dětí, ale prudký populační nárůst, za posledních 5 let zaznamenala Keňa nárůst o pět milionů obyvatel. Je tedy logické, že spolu s populačním růstem úměrně roste i počet dětských pracovníků, neboť jejich počet se ve sledovaných letech pohyboval okolo 32-35% z celkového počtu dětí ve věku 5-14 let. V roce 2017 pracovalo v Keni více než 4,5 milionu dětí (35,6% z dětské populace). I přes stále významný počet dětských pracovníků došlo však oproti počátku 21. století k výrazné změně. Většina zaměstnaných dětí totiž na rozdíl od svých předchůdců navštěvuje zároveň i školu. Celkový počet dětí, které pouze pracují a neúčastní se žádné z forem školní docházky, tak naopak za posledních 20 let výrazně poklesl. Zatímco v současné době se školní docházky neúčastní cca 14% dětí, v roce 1999 se jí žádným způsobem neúčastnilo cca 21% dětí (Kenya National Bureau of Statistics, 2019).

Tabulka 8: Statistika dětské práce a vzdělání

Děti	Věk	Procenta (z celkové dětské populace)
Pracující	5-14	35,6%
Studující	5-14	85,8%
Kombinující školu a práci	7-14	23%

Zdroj: Kenya National Bureau of Statistics, 2019, vlastní zpracování

9.4 Opatření proti dětské práci

Tabulka č.8: Mezinárodní dokumenty, které Keňa doposud ratifikovala

Convention	Ratification
 ILO C. 138, Minimum Age	✓
ILO C. 182, Worst Forms of Child Labor	✓
 UN CRC	✓
UN CRC Optional Protocol on Armed Conflict	✓
UN CRC Optional Protocol on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography	
 Palermo Protocol on Trafficking in Persons	✓

Zdroj: United States Department of Labour, 2017

Prosazování zákonů týkajících se dětské práce mají v Keni na starosti tři vládní organizace. První organizací je Ministerstvo práce, sociálních věcí a bezpečnosti (MLSSS), ta má na starosti prosazovat zákony týkající se dětské práce, jejich dodržování je pak kontrolováno pracovními komisari ve všech částech země. Ministerstvo má navíc na starost koordinovat pomoc poskytovanou dětem a vést statistické záznamy. Druhou organizací je National Police Service dohlížející na dodržování zákonů týkajících se obchodování s lidmi a nejhorších forem dětské práce jako je prostituce nebo prodej drog. Třetí, vládou ustanovenou organizací, je Office of the Director of Public Prosecutions, jehož pověřením je trestně stíhat porušitele zákona.

Ministerstvo školství, vědy a technologie má pravomoci ve věcech týkajících se všech úrovní vzdělání, prosazování vzdělávacích politik a kontroly dodržování zákona Education Act. Kromě toho má na starosti implementaci všech vzdělávacích programů, včetně programů zabývajících se dětskou prací.

První snaha o řešení problému dětské práce vzešla od křesťanských misionářů upozorňujících veřejnost na fakt, že je škodlivá pro normální vývoj dítěte, a to jak po fyzické, tak po psychické stránce. Podpis Úmluvy o právech dítěte v roce 1990 se pro Keňu stal prvním důležitým milníkem v oblasti ochrany dětských práv.

V roce 1992 se Keňa stala jednou z prvních zemí, která podepsala Memorandum of Understanding vyhlášené Mezinárodní organizací práce v rámci Programu eliminace dětské práce. Memorandum si klade za cíl spolupráci se všemi stakeholdry zapojených do boje proti

dětské práci (především pak spolupráci s Mezinárodní organizací práce). Memorandum je každých pět let obnovováno za účelem systematického a účinnějšího boje proti dětské práci, zvláště pak proti jejím nejhorším formám (The National Council for Children Services, 2015). Dalším milníkem v boji za lepší životní podmínky dětí byl Children Act uzákoněný v roce 2001. Children act sice přímo nezakazuje dětskou práci, stanovuje však právo dítěte na vzdělání, zábavu a volný čas a chrání ho před sexuálním zneužíváním. Do zákona jsou tak včleněny základní myšlenky Úmluvy o právech dítěte. Zákonem je navíc ustanoven tzv. Council for child services, který má mimo jiné také pravomoci přijímat a následně rozdělovat finance v rámci grantů na pomoc dětem (The Children Act, 2001).

Neméně podstatným milníkem byl rok 2003, kdy keňská vláda uzákonila bezplatnou školní docházku na základní školy. Zákon byl schválen v rámci snahy o dosažení základního vzdělání pro všechny, jakožto jednoho z cílů programu Rozvojové cíle tisíciletí. Zákon výrazně zvýšil počet žáků, kteří dokončili základní školu a vzdělávání v neformálních institucích. Cílem zákona bylo poskytnout možnost vzdělání i dětem, které se do té doby školní docházky z různých důvodů neúčastnily, zajistit jim tak vyhlídky na lepší budoucnost a zároveň ulevit jejich rodičům od nutnosti placení školného.

V roce 2003 byl keňskou vládou také vyhlášen první národní akční plán pro období let 2004-2008, který se v závazku k eliminaci nejhorších forem dětské práce. Akční plány jsou od té doby vyhlášovány pravidelně, vždy na pětileté období a vždy za rozdílnými účely, shodují se však ve snaze o zlepšení životních podmínek keňských dětí a obyvatel. K nejvýznamnějším akčním plánům z hlediska dětské práce se řadí Národní akční plán proti sexuálnímu zneužívání dětí vyhlášený mezi roky 2013 až 2017 a Národní akční plán pro děti v Keni vyhlášený od roku 2015 do roku 2022.

Národní akční plán proti sexuálnímu zneužívání dětí v Keni poskytoval pomoc dětským obětem komerčního sexuálního zneužívání. Jeho cílem byla kromě pomoci obětem i prevence proti zneužívání a snaha o zařazení obětí zpět do normálního života. Dalším, neméně důležitým, úkolem plánu bylo zvýšení povědomí o komerčním sexuálním zneužívání dětí u rodičů, místních zastupitelů, a především pak zaměstnanců v turistickém sektoru, kde je dětská prostituce běžně využívanou atrakcí.

Národní akční plán pro děti v Keni řeší v rámci svých jednotlivých cílů i školní docházku dětí a jejich právo na vzdělání, především pak nedostatek míst na středních školách, nedostatek učitelů, regionální rozdíly v kvalitě školství, nepřístupnost školství v některých (především pak rurálních) lokalitách, nerovný přístup dětí ke vzdělání a možnosti vzdělávání dětí s postižením.

Kromě násilí páchaného na dětech a jejich ochranou se zabývá i problémem dětské práce. Snaží se o nalezení východisek dětské práce především v rurálních oblastech, zvyšovat povědomí o HIV, odstraňovat sexuální zneužívání dětí a užívání drog a jiných návykových látek (The National Council for Children Services, 2015).

Od roku 2011 je účinný Národní ochranný systém pro děti z roku 2011, kde jsou popsány zákony a pravomoci společně s povinnostmi státu ve věcech týkající se zneužívání dětí k nelegální práci. Jako další opatření byl v roce 2016 keňskou vládou přijat program s názvem Národní politika pro eliminaci dětské práce. Ten navrhuje strategie pro prevenci dětské práce a pomáhá dětem postiženým dětskou prací. Navíc vymezuje dvanáct tzv. child labour-free zón, ve kterých nemůže být dětská práce vykonávána a zavazuje se k monitorování dětské práce v daných zónách. Zóny jsou vyhrazeny v distriktech Busia, Kilifi a Kitui.

Dětská práce je také řešena na regionální úrovni, a to v rámci Okresního integrovaného plánu vývoje sloužícího k řešení konkrétních problémů přímo v problémových provinciích. V rámci programu je například adresován problém dětské práce na čajových a kávových v provincii Kiambu nebo problém dětí žijících a pracujících v ulicích provincie Turkana.

V roce 2017 byl vládou Keni schválen Children Bill, který vstoupil v platnost v roce 2018. Children Bill zakazuje dětskou práci jako takovou, práci pro děti nebezpečnou, využívání dětí v ozbrojeném konfliktu, nucenou dětskou práci, otroctví a využívání dětské práce pro splacení dluhu. V roce 2017 bylo navíc uzákoněno bezplatné střední vzdělání pro všechny. Dále byla zřízena dětská ochranná centra, jejichž úkolem je poskytnout ubytování, psychologickou pomoc a snadnější integraci do společnosti dětem, které se staly oběťmi dětské práce. Vláda navíc zavedla Národní zaměstnaneckou politiku vedoucí statistiku o počtu dětí zachráněných z dětské práce a o situaci v tzv. child labor-free zónách vymezených Národní politikou pro eliminaci dětské práce.

Kromě výše zmíněných zákonů a strategií je v Keni navíc zavedena bezplatná horká linka, která slouží k pomoci nejen dětským obětem násilí, ale také dětské práce. Od jejího zavedení v roce 2005 bylo evidováno 32 671 telefonátů týkajících se dětské práce (UNICEF, 2013).

9.4.1 Vize 2030

Jedná se o národní rozvojový plán přijatý v roce 2008, který si klade za cíl ekonomickou transformaci Keni v období let 2008-2030. Transformace má podle plánu spočívat v 10% ekonomickém růstu v období následujících 25 let od schválení plánu. Ten je rozdělen na jednotlivé plány na pěti letá období a stojí na třech základních pilířích: na ekonomické, politickém a sociálním. Prostřednictvím plnění cílů, jež si jednotlivé pilíře stanovují má být dosaženo snížení chudoby, sociálních rozdílů ve společnosti a transformace země do moderní ekonomiky. Hlavní vizí sociálního pilíře je kvalitní zdravotnictví, přístup obyvatel k pitné vodě, k důstojnému bydlení a rovnosti pohlaví. Plán navíc cílí i na snížení negramotnosti obyvatelstva. Toho má být dosaženo prostřednictvím zpřístupnění školní docházky pro všechny vrstvy obyvatel, zjednodušení přechodu žáků ze základních na střední školy a zvýšení kvality vzdělání. První pětiletý plán měl za úkol zvýšit zápisy dětí do škol na 95% a gramotnost u dospělého obyvatelstva na 80%. Výše zmíněné kroky by měly v dlouhodobém horizontu mít za následek snížení dětské práce. Navíc prostřednictvím podpory střednědobých projektů, které dohlíží na dodržování dětských práv bude v budoucnu dosaženo větší prosperity státu.

9.5 Příčiny dětské práce

9.5.1 Nabídkové faktory

Dětská práce v Keni má mnoho příčin. Jednou z příčin může být fakt, že počet ekonomicky aktivních obyvatel a počet dětí je shodný, tedy 19 milionů. Na jednu ženu průměrně připadají čtyři děti, pro rodiče je tedy problémové ze dvou platů potomky užít. Často jsou proto nuceni poslat do práce právě své potomky. Hlavní a největší příčinou dětské práce v Keni je však chudoba. Práce dětí z chudých rodin představuje značnou proporcii rodinného příjmu. Rodiče navíc trpí nedostatečnou informovaností, u části starší generace převládá názor, že vzdělání není natolik podstatné, aby dítě muselo opustit rodinné podnikání. Navíc jsou rodiči často podceňována zdravotní a psychická rizika, která s sebou dětská práce přináší. Kromě toho řemeslo nebo zemědělské know-how rodičů je předáváno z generace na generaci a děti jsou tak nuceny si je osvojit už ve velice nízkém věku. Kvůli takové výchově cítí děti samotné potřebu si zkušenosti osvojit a přispět svou prací tak k rodinnému rozpočtu. V chudých rurálních oblastech je navíc dětská práce nezbytná k zajištění nezbytné obživy pro celou rodinu,

a to především v krizových obdobích nedostatečné úrody nebo neočekávaném úhynu chovné zvěře či při smrti jednoho z chleboďárců. Právě v rurálních oblastech se vyskytují i případy obchodu s lidmi. Objevuje se zde tzv. debt-bondage problém, kdy se rodiče dětí zadluží a propůjčují své děti na práci, čímž je dluh postupně splácen. V extrémních, avšak ne výjimečných případech, jsou děti prodávány jako do otroctví. Jsou kupovány zahraničními pracovními agenturami, které je načerno převáží na Blízký Východ, do Evropy, Severní Ameriky a do ostatních afrických států, kde pak vykonávají nucené práce.

V Keni žilo v roce 2017 1.5 milionu nakažených osob virem HIV, což představuje cca 3% z celkové populace, ve srovnání s devadesátými léty dvacátého století, kdy bylo nakažených přes 10% keňské populace, lze sledovat významný pokles (UNAIDS, 2018). Právě onemocnění virem HIV představuje další příčinu, proč jsou děti nuceny pracovat už v tak nízkém věku jako 5 let. Vzhledem ke špatné lékařské péči drtivá většina nakažených viru dříve či později podlehnou. Pokud se jedná o rodiče dětí, je pak na dětech samotných, aby si obstarali obživu, v horším případě se pak stávají chleboďárci celé rodiny, neboť prarodiče často nejsou schopni se o sirotky postarat. Z populace obyvatel pod 18 let bylo v Keni v roce 2017 celkem 8,4% sirotků. Přes 8% sirotků žilo v zemědělských oblastech a 7% pak ve městech. Nejvíce sirotků se nacházelo v provinciích Migori, Siaya, Homa Bay a Turkana (Kenyan National Bureau of Statistics, 2018).

Další příčinou dětské práce je nedostatek financí jednotlivých domácností na zajištění jakékoliv výuky pro své děti. Přestože je v Keni od roku 2003 zavedena bezplatná základní školní docházka a od roku 2018 bezplatné vzdělání na středních školách, rodina stále musí hradit náklady s ní spojené (United States Department of Labour, 2017). Pro většinu rodin, kterým stačí jejich nízký příjem sotva k zajištění základních potřeb se tedy stávají náklady neuhraditelnými, ať už se jedná o nákup knih, školních pomůcek či uniform. Překážkou pro školní docházku představuje i migrace obyvatel, díky níž dítě ukončí docházku na původní škole a nemá možnost nastoupit na novou, neboť se v daném okolí nenachází buď žádná nebo ve vzdálenosti, kterou není dítě schopné každý den překonávat. Keňa navíc nedisponuje dostatečným počtem učitelů, na jednoho učitele připadá 5600 žáků. Kromě toho školství postrádá kvalifikované kantory, jež by dokázali zajistit kvalitní výuku. Často se také objevuje problém diskriminace (diskriminace těhotných dívek, upřednostňování chlapců před dívkami, upřednostňování dětí z jednotlivých kmenů či rodin před jinými) s problémem sexuálního zneužívání žáků učiteli. Keňa navíc bojuje s problémem neregistrovaných dětí, kdy dítě při narození není zapsáno do matriky. Dítě, které není registrované a nemá rodný list se nemůže

zapsat k docházce na jakékoli škole nebo vykonávat zkoušky, navíc právě u neregistrovaných dětí je velmi obtížné sledovat, zda nelegálně vykonávají práci. Školní docházka navíc může představovat ztrátu z části příjmu rodiny, bez kterého se rodina není schopna uživit. Dítě navštěvující školu totiž nepracuje vůbec nebo není schopné vykonávat tolik práce jako dítě nepracující.

9.5.2 Poptávkové faktory

Nejhlavnější příčinou poptávky po dětské práci je její nízká cena. Dětská práce je ve většině případech placena méně než práce dospělá, v některých případech je dokonce neplacená. Děti totiž mají nižší vyjednávací schopnosti než dospělí pracovníci, díky tomu, že práce vykonávají nelegálně a nemohou tedy uzavřít vyhovující pracovní smlouvu nebo využít podpory odborů. Další příčinou, především v zemědělství, je nedostatek pracovní síly v období sklizně. Dále pak neschopnost rodičů splnit zemědělské kvóty nebo uspokojit objednávky a nízká produktivita rodinných podniků operujících s velice nízkou marží. V případě rodičů pracujících mimo domov pak představují děti jejich zástupce. Děti navíc vykonávají určité činnosti lépe než dospělí, díky jejich menším tělesným proporcím a jemnější motorice. To platí především při řemeslné výrobě či při práci v manufakturách. Platí také všeobecné přesvědčení, že děti (především dívky) jsou poddajnějšími a více precizními pracovníky než dospělí. Dále panuje názor, že vykonávání určitých činností a podílení se na fungování rodinného podnikání patří mezi základní povinnosti dítěte.

9.5.3 Mezery v zákonech

Jednotlivé zákony často trpí mezerami a komunikace mezi vládními organizacemi není ideální. Vládní organizace trpí nedostatkem financí a pracovníků. Například MLSS disponuje na 19 milionů pracovníků pouze 84 komisaři. V roce 2017 bylo objeveno 1215 případů (United States Department of Labour, 2017) porušení zákona ohledně dětské práce, většina z nich ale zůstala bez postihu. Komisaři nemají oprávnění udělit porušiteli pokutu nebo postih, mohou pouze zaslat porušiteli dopis s lhůtou stanovenou pro nápravu situace.

Reporty mapující situaci navíc indikovaly násilí vykonávané na ženách a dívkách, jehož součástí bylo i komerční sexuální zneužívání. Keňa navíc doposud neratifikovala

Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie.

Přestože se keňská vláda před volbami v roce 2017 zavázala problémem zabývat, nebylo provedeno řádné šetření a žádný z viníků nebyl usvědčen. V roce 2017 také vláda alokovala 600 tisíc dolarů na boj proti obchodu s lidmi, žádné z těchto prostředků však nebyly určeny na řešení problému dětské práce (United States Department of Labour, 2017). Právě nedostatečné vynaložení finančních prostředků na boj proti dětské práci a korupce jsou hlavními problémy v boji proti dětské práci. Korupce a uplatitelnost úředníků a terénních pracovníků zpomaluje implementaci jednotlivých politik podniknutých za účelem vymýcení dětské práce.

Například zákon Children Act trpí značnými mezerami. Zákon totiž nezakazuje dětskou práci vykonávanou mimo formální kontrakt nebo v případech, že dítě vykonává neplacenou práci. Právě mezi neplacenou prací se řadí práce nucená nebo práce vykonávané dítětem v domácnosti, i ta může mít nepříznivý dopad na fyzické a mentální zdraví dítěte. Další z pracovních zákonů, Employment Act, ochraňuje také jen pracovníky s pracovní smlouvou, nevztahuje se tedy na dětské pracovníky, neboť legální hranice pro vykonávání práce je zákonem stanovena na 16 let. Školní docházka je Keni povinná do 14 let, děti ve věku od 14 do 15 představují tedy nejvíce ohroženou skupinu, neboť nemohou být zaměstnány legálně, ale zároveň nejsou povinny navštěvovat školu.

9.6 Možnosti řešení dětské práce v Keni

Nejprve je třeba si uvědomit, že kompletní zákaz dětské práce negativně ovlivní rozpočet celé rodiny. Je třeba brát v potaz, že na ní často přímo závisí obživa a přežití rodiny. V tomto případě je nutností zavést transfery nebo subvence pro chudé rodiny se studujícími dětmi. Jedině tak mohou být programy na redukci dětské práce úspěšné. V Keni přijímají transfery tři z deseti domácností, z toho 53% z transferů je použito právě na vzdělání (Kenya National Bureau of Statistics, 2018).

9.6.1 Legální rámec

Z hlediska legislativy je třeba ratifikovat Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie. Dále pak zajistit, aby se zákon o minimálním vstupu do zaměstnání vztahoval i na děti pracující bez kontraktu. Dále je třeba zavést povinnou školní docházku do šestnácti let, tak aby věk opuštění školy korespondoval se zákonem o minimálním věku pro vstup do zaměstnání a děti v krizovém věku mezi patnáctým a šestnáctým rokem nebyly nuceny pracovat nelegálně.

Z hlediska prosazování legislativy je pak na místě zvýšit počet pracovních inspektorů a zpravomocnit je k udělování postihů za porušování zákonů týkajících se dětské práce a zároveň snížit fluktuaci inspektorů v rámci regionů. Samozřejmostí by mělo být zpřísnění trestů za porušování zákonů o dětské práci, především pak v případě dětské práce v nejhorších formách. Kromě toho zajistit, aby Ministerstvo práce, sociálních věcí a bezpečnosti mělo dostatek finančních a lidských zdrojů potřebných k boji proti dětské práci. Nutná je také implementace politik a strategií proti dětské práci a pravidelné zveřejňování informací o jejich pokrocích a úspěšnosti. Je třeba zajistit lepší komunikaci mezi jednotlivými vládními organizacemi a zároveň zefektivnit boj proti korupci.

9.6.2 Sociální programy

Na základě pravidelných šetření je třeba sbírat a publikovat data o pracujících dětech, především pak o odvětvích a konkrétních profesích, kde je dětská práce nejvíce zastoupena. Poslední podrobnější dotazníkové šetření bylo provedeno v roce 2005. Je vhodné zajistit, aby všechny děti dosáhly minimálně základního vzdělání pomocí příspěvků od státu na školní poplatky, uniformy, knihy a další potřebné vybavení. S tím je spojena nutnost investic do školství, zajištění většího počtu kvalifikovaných lektorů a vybudování většího počtu škol. Z hlediska investic je klíčové podpořit neformální formy vzdělávání, které jsou díky své flexibilitě dostupnější a racionálnější volbou pro pracující děti. Je třeba adresovat sexuální zneužívání dětí učiteli a zabezpečit, aby těhotné dívky měly šanci vzdělání dokončit. Nutné je také zvýšit počet registrovaných dětí. Vláda by měla zajistit přístup ke kvalitní a dostupné zdravotní péči, a především pak zintenzivnit snahy o vymýcení šíření HIV/AIDS. V návaznosti na to zajistit lepší péči o sirotky, kteří kvůli HIV/AIDS či z jiných důvodů přišly o rodiče a jsou nuceni si zajistit obživu vlastními silami, zejména dětskou prací. Dále pak rozšířit existující

programy řešící otázku dětské práce, včetně těch zabývajících se komerčním sexuálním zneužíváním dětí.

9.7 Zapojení mezinárodních organizací

9.7.1 Mezinárodní organizace práce

Prostřednictvím svého mezinárodního programu na eliminaci dětské práce (IPEC) se v rámci svých projektů angažuje v Keni i Mezinárodní organizace práce (ILO). Od roku 2008 zatím uskutečnila čtyři projekty. Na většině projektů ILO uskutečněných v Keni se podílí také UNICEF, Mezinárodní zdravotnická organizace, Organizace pro výživu a zemědělství a OSN prostřednictvím svého rozvojového programu.

Prvním projektem uskutečněným mezi lety 2008 až 2013 byl projekt s názvem Boj proti dětské práci pomocí vzdělání ve státech Afriky, Karibiku a Pacifiku s rozpočtem 16 milionů dolarů. Projekt byl realizovaný za spolupráce s Evropskou komisí a cílil na dvanáct afrických států včetně Keni. Dětská práce měla být v rámci projektu eliminována prostřednictvím státní legislativy, která je schopná úspěšně implementovat zákony proti dětské práci a zajistit vyhovující institucionální prostředí, které bude implementaci zákonů kontrolovat. Kromě toho by projekt cílil na schopnost státu poskytnout vzdělání co největšímu počtu dětí.

Mezinárodní akční program řešící otázky spojené s dětskou prací byl druhým projektem s rozpočtem 15,9 milionů dolarů (ILO, 2014). Jeho realizace proběhla v letech 2011-2017. Jeho výstupem měla být účinnější legislativa, prosazování a koordinace politik bojujících proti dětské práci. Dále pak také lepší monitorace programů a politik a zvýšená ochrana dětí pracujících v domácnosti.

Další tříletý projekt s rozpočtem 714 tisíc dolarů se zaměřoval na posílení bezpečnosti obyvatel na hranicích státu Turkana (ILO & UNICEF & WHO, 2014). Cílem bylo zajistit bezpečí pasteveckým komunitám. Právě Turkana je oblastí s vysokým zastoupením pracujících dětí. V rámci projektu byla navázána spolupráce s komunitními organizacemi Turkana Women Advocacy and Development Organization (TWADO) a St. Peters Community Network (SAPCONE) pomocí nichž byly implementovány intervence proti dětské práci. Na základě projektu byly pracující děti částečně či úplně osvobozeny od práce a zapsány do škol.

Od roku 2017 je navíc realizován projekt na zvyšování povědomí o dětské a nucené práci. Projekt s rozpočtem 20 milionů dolarů si klade celkem čtyři cíle (ILO, 2017). Prvním cílem je zlepšit povědomí o dětské a nucené práci. Druhým cílem pak efektivní aplikace znalostí ve snaze eliminovat dětskou a nucenou práci. Projekt si dále klade za cíl dosažení vyšší účinnosti politik a zákonů, posílení autority státu, zaměstnaneckých a zaměstnavatelských organizací za účelem účinnějšího boje proti dětské a nucené práci a obchodu s lidmi. Posledním cílem je posílení partnerství jak mezinárodní, tak na národní a lokální úrovni k urychlení procesu eliminace dětské a nucené práce a obchodu s lidmi.

9.7.2 UNICEF

Většinu projektů týkajících se dětské práce realizuje UNICEF ve spolupráci s Mezinárodní organizací práce. Samostatně se však věnuje především projektům týkajících se chudoby a zlepšení zdravotních a životních podmínek obyvatel Keni. Vzdělávání dětí se pak věnoval například v rámci projektu Kooperační program s vládou Keni realizovaného v letech 2014-2018. Cílem projektu bylo umožnit dětem si již od raného věku osvojit základních dovedností a vědomostí a v pozdějším věku tyto dovednosti a vědomosti prohlubovat.

9.7.3 Asante Kenya

Asante Kenya je český nadační projekt založený moderátorkou Lejlou Abbasovou v roce 2014. Za dobu své existence podpořil celkem devatenáct projektů jako zřizování škol, internátního vzdělávacího střediska pomáhajícího dívkách uprchlých před ženskou obřízkou a také počítačovou učebnu s výukou pro děti ze slumů.

Samostatně pak financoval výstavbu či dostavbu pěti škol. Kromě toho spolupracuje s neziskovou organizací RedTribe, která v současné době působí na hranici mezi Keňou a Tanzánií a ve spolupráci s masajskou komunitou zřizuje základní školu.

9.8. Shrnutí kapitoly dětská práce v Keni

V Keni pracuje 35,6% z celkového počtu dětí ve věku od 5 do 14 let. Z této skupiny navštěvuje 85% dětí školu, z toho 23% kombinuje školní docházku s prací. Převážná většina dětí pracuje v zemědělství. Hlavní příčinou dětské práce je především chudoba. V Keni žije 36,1% obyvatelstva v životních podmínkách pod národní hranicí chudoby. K dětské práci přispívá také vysoká úmrtnost rodičů díky viru HIV, kdy se děti často stávají sirotky a chleboďárci celé

rodiny. Problémem je také tzv. debt-bondage, kdy zadlužení rodiče nutí své děti k práci pro věřitele, čímž postupně splácí dluh. V horším případě jsou děti dlužníků prodávány do otroctví, kde jsou pak nuceny vykonávat nejhorší formy dětské práce. Dalšími příčinami dětské práce je pak nedostupnost a špatná kvalita vzdělání, způsobená velkou vzdáleností bydliště dětí od školy, nedostatkem kvalitních učitelů a diskriminací určitých skupin dětí. Přestože je v Keni od roku 2003 zavedena bezplatná základní školní docházka a od roku 2018 bezplatná střední školní docházka, rodina stále musí hradit náklady s ní spojené. Pokud se rodině nedostává sociální pomoci, je vzdělání dítěte substituováno prací. V Keni přijímají transfery pouze tři z deseti domácností, z toho 53% z transferů je použito právě na vzdělání.

10. Socio-ekonomické důsledky dětské práce na Keňu a Vietnam

10.1 Bludný kruh chudoby

Chudoba a každodenní boj o přežití, především pak v zemědělských oblastech, vede k zapojením dětí do pracovního procesu. Je omezena jejich školní docházka a tím pádem se ztrácí i vyhlídky na lepší budoucnost. Dítě se naučí pouze zúžený okruh dovedností dostačující pro zajištění rodinného podnikání a obživy rodiny. Nemá vyhlídky na lepší pracovní příležitosti a tím pádem ani lepší budoucnost. To má dopad nejen na danou rodinu, ale na celou komunitu, ve které dítě žije (příkladem mohou být rurální oblasti Keni nebo horské oblasti Vietnamu). Produktivita obyvatelstva zůstává díky nedostatečné vzdělanosti na nízké úrovni a tím pádem i výkonnost zemědělské ekonomiky. Kruh chudoby demonstruje fakt, že dětská práce brání lidskému rozvoji je bariérou nejen pro místní, ale i pro národní hospodářský rozvoj.

Bludný kruh chudoby může být vyřešen zvyšováním tempa kapitálové akumulace společně se zvýšením míry investic na 10% HDP a snížením porodnosti. Tak dojde ke zvýšení reálného příjmu per capita, což povede k růstu investic, k růstu produktivity pracovní síly a disponibilního důchodu.

FIGURE 3: Vicious cycle of poverty

Obrázek 8: Bludný kruh chudoby – dětská práce

Zdroj: FAO-ILO, 2015

10.2 Mikroekonomické důsledky práce na úrovni rodiny

10.2.1 Vliv na příjem rodiny v krátkém období

Nejviditelnějším důsledkem dětské práce v krátkém období je příspěvek k rozpočtu rodiny. Díky chudobě je právě dětská práce významným faktorem zvyšujícím příjem rodiny a její šance na přežití, v Keni přispívá cca 15% k celkovému příjmu domácnosti (Kenya National Bureau of Statistics, 2017). Právě příspěvek dětí do rodinného rozpočtu je často nezbytný v situacích jako jsou nedostatečný příjem rodičů, ztráta zaměstnání jednoho nebo více členů rodiny, neúspěšná sklizeň či další ekonomické šoky snižující rodinný rozpočet. Právě v těchto situacích je rodina závislá na dětské práci bez ohledu na to, zda se jedná o práci nebezpečnou či negativně ovlivňující vzdělání dítěte. Často se jedná i o aktivity neplacené jako je pomoc rodičům v jejich zaměstnání. V Keni se jedná především o výpomoc rodičům v zemědělství, za účelem naplnění slíbené sklizeň. V případě dívek to pak znamená kompletní starost o domácnost a sourozence, zatímco rodiče se plně věnují zaměstnání.

10.2.2 Vliv na chudobu domácnosti v dlouhém období

Přestože z hlediska přežití rodiny je v krátkém období dětská práce racionálním a často jediným řešením, z dlouhodobého hlediska má na rozpočet a chudobu rodiny negativní vliv.

Vzhledem k tomu, že dětská práce konkuruje nebo přímo zamezuje školní docházce, dochází k nižší nebo žádné akumulaci lidského kapitálu, tím pádem k nižší budoucí produktivitě dětí a jejich šancí na budoucí vyšší výdělky. To má za následek nejen nižší výdělky jejich budoucích rodin, ale i šance, že i děti příštích generací budou nuceny pracovat na úkor školní docházky.

Ovšem ne vždy platí, že práce školní docházku plně omezí a naopak, že školní docházka vždy pomáhá k rozvoji lidského kapitálu, a to z následujících příčin.

1) Heterogenita dětské práce

Velikost negativního dopadu dětské práce na budoucí výdělky dítěte je určena tím, do jaké míry ovlivňuje školní docházku a jak užitečné dovednosti si dítě při práci osvojuje. Práce na plný úvazek má logicky nejhorší dopad na budoucí očekávanou produktivitu dítěte. U práce na poloviční nebo na částečný úvazek záleží na její náročnosti. Avšak nehledě na to, zda se jedná o nebezpečnou, placenou či neplacenou práci, dítě je zpravidla vyčerpané na to, aby se řádně účastnilo školní docházky a následného domácího studia. Rozhodujícím faktorem je také věk vstupu do zaměstnání. Čím dříve začne dítě pracovat, tím nižší jeho lidský kapitál v budoucnosti bude. U starších generací ovšem převládá názor, že dřívější vstup do zaměstnání znamená lepší rozvinutí dovedností potřebných k vykonávání profese. V případě zemědělských prací, pro Keňu typických, je hypotéza potvrzena.

2) Školní docházka nemusí nutně znamenat akumulaci lidského kapitálu

V principu by se děti osvobozené z práce měly účastnit školní docházky, získat potřebné znalosti a dovednosti, zvýšit svou produktivitu a budoucí výdělky, zajistit blahobyt své rodině a vyhnout se posílání svých ratolestí do práce. Úskalím teorie je však fakt, že zrušení dětské práce automaticky neznamená zvýšení školní docházky. Překážkou je nedostupnost škol z důvodu vzdálenosti, nízkého příjmu rodiny, nedostupným a nedostatečným transferům pro chudé rodiny a nekompatibilitě rozvrhu a prázdnin s povinnostmi dětí. V případě rurálních oblastí Keni a Vietnamu to znamená pomoc rodině při zemědělské sklizni. Kromě toho kvalita škol je často neodpovídající. Učebny jsou příliš malé pro počet žáků, žáci tak musí dlouhé

hodiny sedět v nepohodlných pozicích. Keňa se navíc potýká s problémem sexuálních zneužití žáků ze strany učitelé. Škola tak často není bezpečným útočištěm.

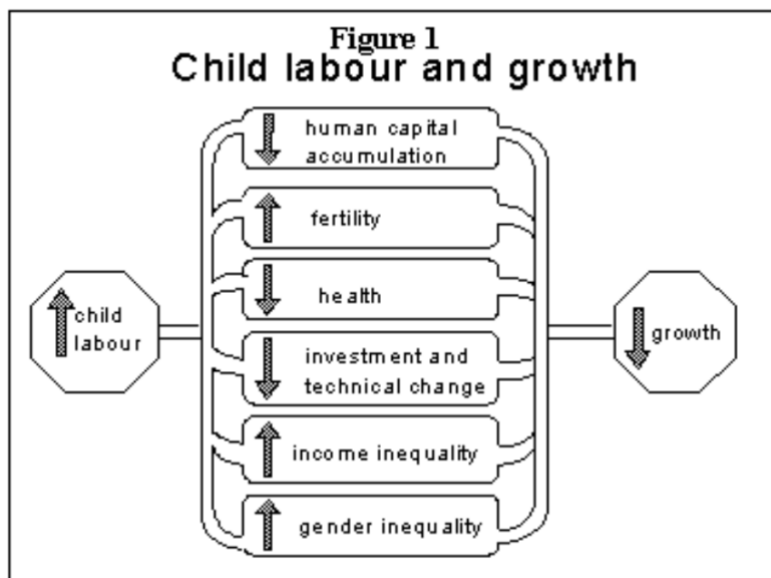
3) Škola versus volný čas

Pokud jsou školní docházka a volný čas brány jako komplementy, pak to znamená substituovatelnost dětské práce a školní docházky. Pokud jsou ovšem školní docházka a volný čas vnímány jako substituty, pak dětská práce a školní docházka substituty nejsou. Podle studií (Galli, 2001) mají subvence za zapsání dětí do školy silný pozitivní efekt na školní docházku a naopak negativní efekt na dětskou práci.

10.3 Makroekonomické důsledky dětské práce

10.3.1 Dopad dětské práce na dlouhodobý růst a rozvoj země

Dětská práce ovlivňuje růst a rozvoj země v delším časovém horizontu prostřednictvím minimálně šesti kanálů: nižší lidský kapitál, zvýšená porodnost, zhoršené zdraví, pomalejší investice a technologický pokrok, vyšší příjmová a genderová nerovnost.

Obrázek 6: Dětská práce a hospodářský rozvoj

Zdroj: Galli, R., 2001

10.3.2 Efekt na růst skrze lidský kapitál, porodnost a zdraví

Jak již bylo výše zmíněno, důsledkem dětské práce je nižší nebo žádná školní docházka, snížená produktivita a akumulace lidského kapitálu. Právě nízká vzdělanost vede k nízkému povědomí o lidských právech a demokracii. Tím je negativně ovlivněn hospodářský růst, neboť právě demokracie je hlavním determinantem mezinárodní konkurenceschopnosti a sociálního rozvoje.

Dětská práce má negativní dopad na blahobyt domácností také skrze zvýšenou porodnost. V Keni je průměrná porodnost čtyři děti na jednu ženu. Před zavedením bezplatné školní docházky byla porodnost vyšší, a to pět až šest dětí na jednu ženu. Ve věku 15-19 let měla navíc minimálně jednoho potomka každá desátá dívka, dnes každá osmá. Ve Vietnamu je porodnost v současné době výrazně nižší. Na jednu ženu zde průměrně připadá 1,95 porodů.

Početnější rodina znamená potřebu vyšších příjmů, část z nich je zajišťována právě dětmi na úkor vzdělání. Právě negramotnost rodičů k vyšší porodnosti přispívá.

Dětská práce snižuje náklady na pořízení dítěte, tím pádem zvyšuje porodnost. Právě náklady na pořízení dítěte hrají klíčovou roli. Pokud děti pracují a přispívají tak do rodinného rozpočtu, jsou náklady na pořízení dítěte nižší. Nejnižší náklady pak představuje dítě pracující na plný úvazek. Čím dříve dítě do pracovního procesu vstoupí, tím nižší náklady na jeho obživu pro rodinu.

Dětská práce má také často negativní vliv na zdraví. Zdravotní problémy způsobené zapojením dětí do nebezpečných aktivit a nedostatečnou hygienou způsobenou nízkou vzdělaností mají za následek zvýšené zdravotní rizika a nemocnost obyvatelstva a tím pádem méně produktivní pracovní sílu zpomalující hospodářský růst země.

10.3.3 Dopady skrze technologický pokrok

Dětská práce vede k nižšímu hospodářského růstu také skrze pomalejší technologický pokrok. Díky dostatku levné, nekvalifikované dětské práce nemají zaměstnavatelé motivaci investovat do fixního kapitálu a inovování produkčních procesů. Je empiricky podloženo (Anker et al., 1998), že produkce využívající dětskou práci zpravidla v malých firmách, produkuje malý výstup pomocí jednoduchých produkčních technologií a malého množství kapitálu.

Vzhledem k tomu, že většina zaměstnavatelů je chudá a nevzdělaná, přežívá většinou v neformálních odvětvích díky levné dětské práci. Pokud by byla odstraněna, znamenalo by to zvýšení mezd pro nekvalifikovanou práci dospělých. Zvýšení nákladů by pak mělo za následek

krach malých podnikatelů a jejich vytlačení z trhu. Odstranění dětské práce automaticky nepodněcuje vyšší investice do výroby a inovací, pokud ano, dojde k tomu za cenu vytlačení chudých a nevzdělaných podnikatelů z trhu.

10.3.4 Dopady skrze příjmovou nerovnost

V krátkém období zajišťuje dětská práce prostředky potřebné pro přežití rodiny. Tím pádem dětská práce snižuje příjmovou nerovnost prostřednictvím zvýšení příjmů nejchudším jedincům. Na druhou stranu dětská práce zvyšuje nabídku nekvalifikované pracovní síly a tím pádem snižuje mzdu nekvalifikovaným dospělým.

Nízká nabídka kvalifikovaných pracovníků znamená mnohonásobně vyšší platy než pro pracovníky nekvalifikované, existuje propast v příjmech těchto dvou skupin. Dětská práce v dlouhém období tuto nerovnost prohlubuje, což má za následek nejen pomalejší hospodářský ale také sociální rozvoj země.

10.3.5 Dopady skrze genderovou nerovnost

Práce v rodinném podnikání ovlivňuje dívky a chlapce vesměs do stejné míry. V případě práce v domácnosti jsou dívky zasaženy prací více, to má za následek nerovný přístup ke vzdělání. Ten je podmíněn dvěma důvody: pokud dívky pracují více hodin než chlapci, je pro ně náročnější kombinovat práci se školní docházkou a hrozí zanechání studia, pokud dívky pracují více než chlapci, znamená to vyšší náklady příležitosti na jejich vzdělání, odrazující rodiče od posílání dívek do školy. Ve Vietnamu pracuje v urbánních oblastech více chlapců a v rurálních oblastech více dívek. Celkový počet pracujících dívek a chlapců je však vyvážený. I v případě Keni je počet pracujících dívek a chlapců téměř vyvážený. Na rozdíl od Vietnamu je však v Keni vyšší zastoupení chlapců pracujících v rurálních oblastech než dívek, a naopak více dívek pracuje v urbánních oblastech.

10.3.6 Dopady skrze přímé zahraniční investice

Využívání levné dětské práce vede ke snížení nákladů na práci a tím pádem může země získat komparativní výhodu na světovém trhu a snižovat tak mzdy nekvalifikovaných pracovníků ve vyspělých ekonomikách.

Tento argument však není ve všech případech relevantní, neboť dětská práce představuje zhruba jen 5% práce v exportních odvětvích, což je příliš malá proporce pracovníků na to, aby byly skutečně ovlivněny mzdy dospělých nekvalifikovaných pracovníků.

Původní myšlenka, že rozvojové země využívající dětskou práci jsou rájem pro zahraniční investory byla vyvrácena (Rodrik, 1996). Podle Rodrika dětská práce vytváří jakousi komparativní výhodu v odvětvích náročných na práci, avšak odrazuje zahraniční investory od investování do takových odvětví. V současné době, kdy roste povědomí o problému dětské práce jsou navíc od nákupu v těchto odvětvích odrazeni i kupující.

10.3.7 Dopady dětské práce na trh práce dospělých

Dětská práce, kterou by mohli vykonávat i dospělý, je placena velmi nízkými mzdami, zaměstnavatelé proto preferují dětské pracovníky. To má za následek nezaměstnanost dospělých a rodiče jsou nuceni posílat své potomky do zaměstnání, což vytváří začarovaný kruh dětské práce. Toto tvrzení má však své limitace, je potřeba se zamyslet, zda lze na dospělé a děti nahlížet jako na substituty, zda jsou děti opravdu odměňovány za stejnou práci nižší mzdou a zda je nižší mzda jediným důvodem, proč jsou děti zaměstnavateli najímány.

V rozvojových zemích jsou ženy a děti brány jako substituty. Neboť právě ženy mají v rozvojových zemích zpravidla o něco nižší vzdělání a dovednosti než muži. Především v továrnách na textil (typických pro Vietnam), kde pracuje největší procento ženských pracovníků, jsou ženy nahraditelné dětmi. Naopak muže pracující ve strojnických a těžkých průmyslech lze dětmi substituovat obtížněji. V tomto případě jsou děti brány jako komplementy doplňující práci dospělých.

V případě Keni, kde je nejvýraznější zemědělská výroba, platí komplementarita mezi dětskou a dospělou prací. Zde také děti představují potřebné komplementy při provozování rodinných podnikání. V případě domácích prací mohou děvčata představovat jak komplementy, tak substituty, záleží na úvazku matky. V případě komplementarity dětské práce k práci dospělé tedy nedochází ke snižování mezd dospělých.

Nabízí se otázka, zda jsou děti za stejné množství práce placeny méně než dospělý a zda se tak jedná o jejich vykořisťování. V případě práce v továrně, typické pro Vietnam, jsou pracovníci zpravidla placeni za kus/odvedenou práci. V tomto případě nedochází k diskriminaci a dítě za kus obdrží stejnou částku jako dospělý. Pokud ovšem dítě není placeno za kus, ale dostává mzdu za den či měsíc je právě pro výrobu v manufakturách typické vykořisťování dětí. Je navíc empiricky potvrzeno (Swaminathan, 1998), že čím dříve dítě do pracovního procesu vstoupí, tím nižší mzdu pak dostává. Vykořisťování se objevuje i zemědělských odvětvích v Keni, kde je mzda dětského pracovníka zpravidla nižší než mzda pracovníka dospělého. V tomto případě se o diskriminaci jedná.

Kromě nižších nákladů mají zaměstnavatelé i další důvody pro najímání dětské práce. Jedním z nich je nevinost dětí a to, že jsou si méně vědomi svých práv a zároveň se nemohou připojit k odborům. Navíc jsou méně problémové, mají menší absence v práci než dospělý pracovníci a nevdají jim vykonávat monotónní práci.

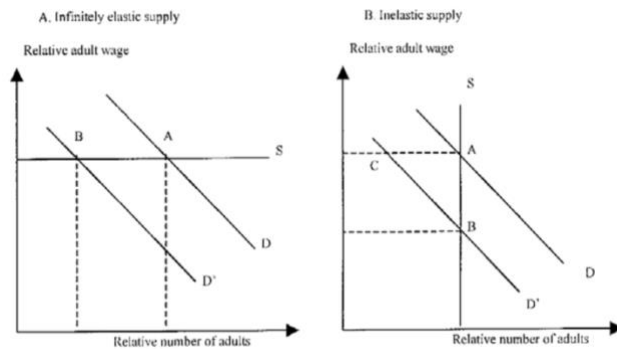
Dalším důvodem je využívání dětské práce jako součást tradice. Část zaměstnavatelů bere zaměstnávání dětí jako pomoc lokální komunitě a chudým rodinám.

10.3.8 Dopad na nezaměstnanost a mzdy dospělých pracovníků

Myšlenka, že dětská práce negativně ovlivňuje mzdu dospělých pracovníků je úzce spojena s nezaměstnaností dospělých. Pokud děti vstupující na pracovní trh mají nižší rezervační mzdu, mohou způsobit nezaměstnanost nebo nižší mzdu dospělých pracovníků. Předpokladem pro tuto teorii je, že dospělí a dětské pracovníci jsou si navzájem substituty. Jedná se tedy o dětské a nekvalifikované dospělé pracovníky.

1. Předpokládejme zvýšení relativního počtu dětských pracovníků v pracovní síle. To má za následek snížení poptávky po dospělé nekvalifikované pracovní síle. V grafu je změna znázorněna posunem křivky poptávky po pracovních doleva (z D do D') a z původního ekvilibría v bodě A do bodu B. Tento posun může způsobit dva efekty.
 - a) Pokud jsou mzdy nekvalifikovaných dospělých pracovníků flexibilní, sníží vstup dětských pracovníků na pracovní trh relativní mzdy a zaměstnanost, nezaměstnanost se neobjevuje.

- b) Pokud však mzdy nekvalifikovaných dospělých pracovníků flexibilní nejsou (například díky zákonu o minimální mzdě), budou zaměstnavatelé upřednostňovat najímání dětí a výsledným efektem je pak nezaměstnanost dospělých.

Graf 9: Nabídka a poptávka po dětské a dospělé nekvalifikované práci

Zdroj: Galli, R., 2001

V případě analyzování dopadu dětské práce na práci dospělých je třeba brát v potaz elasticitu nabídky práce dospělých. Lze předpokládat (Hamermesh, 1985), že nabídka dospělé práce bude poměrně neelastická a bude jen citlivě reagovat na změny reálné mzdy. To platí zejména pro rozvojové země jako jsou Keňa a Vietnam díky chudobě a nedostatečné či neexistující záchranné sociální síti ze strany státu.

Vstup dětí na trh práce tak negativně ovlivní relativní mzdu dospělých nekvalifikovaných pracovníků, avšak nezmění jejich zaměstnanost. V tomto případě není vytvářena nezaměstnanost. Stejně tak pokles relativní nabídky dětské práce (například v případě úspěšného zákona zakazujícího dětskou práci) nebo nárůst relativní mzdy za dětskou práci (například pokud je stanovena vyšší mzda zákonem) povede ke zvýšení relativní mzdy nekvalifikovaných dospělých bez ovlivnění jejich zaměstnanosti, v případě pružných mezd. Pokud je ovšem zavedena minimální mzda, díky které na počátku existuje nezaměstnanost, pokles v nabídce dětské práce způsobí nárůst zaměstnanosti dospělých bez efektu na výši jejich mezd (Galli, 2001).

10.4 Porovnání socio - ekonomických dopadů na Keňu a Vietnam

Pro porovnání socio-ekonomických dětské práce na Keňu a Vietnam je nejprve na místě porovnat obě země a situaci na jejich trhu dětské práce. V Keni žije celkem 50 milionů obyvatel, ve Vietnamu je počet obyvatel cca 95 milionů, tedy téměř dvojnásobný. V obou zemích převažuje zemědělský způsob obživy, Vietnam je však v porovnání s Keňou výrazně rozvinutější zemí, HDP Vietnamu (223,9 mld. USD) je oproti Keni trojnásobně vyšší (74,94 mld. USD). Rozdíl může být způsoben klimatickými podmínkami obou zemí, stejně tak jako rozdílným zájmem investorů, kdy Keňa přitahuje méně investorů například díky své politické nestabilitě. Keňa je také výrazně chudší, na národní hranici chudoby zde žije 36% obyvatel, zatímco ve Vietnamu je to pouze 5,8%. Obě země mají však společné chudé obyvatelstvo žijící v rurálních oblastech, kdy ve Vietnamu jsou hlavním problémem především etnické minority v horských oblastech na severu a ve středu Vietnamu, kde pod národní hranicí chudoby žije 44% obyvatel (General Statistics Office of Viet Nam, 2018).

Z hlediska dětské práce je v Keni analyzována skupina dětí ve věku 5 – 14 let, která je tvořena 13 miliony dětmi. Ve Vietnamu je dětská práce analyzována u 19 milionů dětí ve věku 5-17 let. Zastoupení pracujících dětí je výrazně vyšší v Keni, kde dle průzkumu Mezinárodní organizace práce (ILO, 2017) pracuje 35,6% dětí, zatímco ve Vietnamu je to 9,6%. Procentuální zastoupení se však podle vietnamského statistického úřadu liší, podle něj vykonává dětskou práci 16,1% dětí (General Statistics Office of Viet Nam, 2018). V z hlediska genderového zastoupení nedochází na trhu dětské práce k diskriminaci, v obou zemích je vyrovnaný počet pracujících dívek a chlapců, ovšem dívky vykonávají více domácích prací. Na rozdíl od Keni však začínají vietnamské děti s prací později, a to zhruba ve věku 11 let. Děti v Keni začínají s prací okolo pátého roku života.

Dětská práce má na rodinu dítěte v obou zemích stejné dopady na mikroekonomické úrovni, jak je popsáno v kapitolách 10.2.1 a 10.2.2. S tím rozdílem, že dětská práce má vyšší negativní dopad na vzdělání dětí v Keni, vzhledem k tomu, že dítě začíná pracovat už ve věku 5 let, často nedokončí ani základní vzdělání. Primárního vzdělání, neboli vzdělání ve věku od 6 do 11 let, se účastní 81,8% dětí, sekundárního pak 48% dětí (UNESCO, 2018). Jak již bylo výše zmíněno, děti ve Vietnamu začínají s prací v průměru o 6 let později. Primárního vzdělání (od 6 do 10 let) se zde účastní 98% dětí a sekundárního vzdělání (11-17 let) cca 90% dětí (General Statistics Office of Viet Nam, 2018).

Z makroekonomického hlediska se nižší vzdělanost v Keni se promítá do nižší akumulace lidského kapitálu. Nevzdělané obyvatelstvo je neproduktivní, země tak nepřitahuje takové množství, jak domácích, tak zahraničních investic a hospodářsky se ve srovnání s Vietnamem rozvíjí pomaleji. Nízká vzdělanost obyvatelstva navíc vede k vyšší porodnosti. V Keni připadají na jednu ženu čtyři porody, zatímco ve Vietnamu je to 1,95 porodu (General Statistics Office of Viet Nam, 2018).

Z hlediska dopadu dětské práce na pracovní trh dospělých lze při porovnávání Keni a Vietnamu shledat jisté rozdíly. V případě Keni je dětská práce placena nižšími mzdami než práce dospělých, platí totiž pravidlo, že čím dříve začne dítě pracovat, tím nižší mzdu dostává. Zdejší zaměstnavatelé proto upřednostňují dětské pracovníky před dospělými. V případě práce v zemědělství však děti představují komplementy k dospělé práci. Ve Vietnamu je dětská práce ve většině případů odměňována stejnou mzdou jako práce dospělá. Pouze ženy a děti pobírají nižší mzdu než muži, protože mají zpravidla nižší vzdělání. Ženy a děti pracující v odvětví průmyslu či služeb jsou tedy brány jako substituty.

11. Obecné návrhy řešení dětské práce ve světě

V případě dětské práce neexistuje jedno univerzální řešení, které by pomohlo všem pracujícím dětem. Dětská práce je také často jedinou možnou obživou dítětem a východiskem pro přežití rodiny. Nejzásadnější je proto intenzivně pracovat na odstranění chudoby, jakožto hlavní příčiny dětské práce.

Nejúčinnějším nástrojem v boji proti dětské práci je podpora školství. Zajištění přístupu ke kvalitní a zároveň bezplatné školní docházce a nabídnutí dítěti tak vyhlídky na lepší budoucnost je přímo klíčové. Měl by být kladen důraz na vzdělanost dívek, ta totiž snižuje porodnost a tím pádem i dětskou práci budoucích generací. Vládní programy a politiky by se měly zaměřit především na snižování porodnosti u mladistvých dívek.

Při vládních snahách o snížení dětské práce by hlavním cílem měly být mladší děti a děti zaměstnané na plný úvazek. Úspěšné snížení počtu pracujících dětí bude mít za efekt zvýšení mezd nekvalifikovaných dospělých a případně i snížení jejich nezaměstnanosti. Vláda by měla cílit na zvýšení produktivity dospělých pracovníků a snažit se vytvořit nové pracovní pozice, případně kvalifikační programy pro pracovníky.

Dále by měla probíhat osvěta rodičů. Většina rodičů ze zemědělských oblastí podporuje myšlenku, aby dítě umělo číst a psát. Další vzdělání však považují za bezpředmětné a v případě konfliktu vzdělání s prací upřednostňují zaměstnání dítěte, neboť přináší okamžitý příjem. Mnoho rodičů má navíc obavy, že vzdělání obrátí dítě proti rodinným tradicím nebo, že se dítě mimo domov naučí špatným mravům a zvykům. Pomocí osvěty je proto potřeba rodičům vysvětlit benefity vzdělání v dlouhém období, a to nejen pro dítě samotné, ale i pro rodinu jako celek.

Snížení počtu pracujících dětí, především v nebezpečných odvětvích, by mělo být doprovázeno výdaji státu na zdravotnictví a vzdělávací programy, zdravější obyvatelstvo, tak bude produktivnější a přispěje k hospodářskému rozvoji země. V případě dětí zachráněných z nebezpečných odvětví je klíčové zajištění vzdělávacích příležitostí a finančních kompenzací jejich rodinám. V opačném případě by mohly být nelegálně zaměstnány v ještě horších podmínkách. Pokud je dítě pracující, nemělo by vykonávat činnost nebezpečnou pro jeho zdraví a mělo by dostávat stejnou mzdu jako dospělý pracovník. Tím pádem poklesne poptávka po dětské práci a vzroste poptávka po práci dospělé.

Dále je třeba zvýšit povědomí o dětské práci prostřednictvím pravidelného zveřejňování průzkumů a dat. Důležitým aspektem je osvěta rodičů a starších generací, kteří berou dětskou práci jako součást tradice a neuvědomují si její důsledky na psychický a fyzický vývoj dítěte.

11.1 Změna spotřebitelského chování a společenská odpovědnost firem

Firmy by měly kontrolovat své dodavatelské řetězce a zajišťovat, že se v nich nevyskytuje dětská práce. V případě výskytu dětské práce by měly s řetězcem ukončit smlouvu a nebo zajistit, aby děti pracovaly v důstojných podmínkách, jejich práce nebyla zdraví nebezpečná a dostávaly za práci adekvátní mzdu.

Spotřebitel by se pak měl zajímat, odkud kupované zboží pochází a snažit se nakupovat certifikované výrobky jako je například Fairtrade.

12. Vyhodnocení Cílů udržitelného rozvoje

Z hlediska boje proti dětské práci je nejdůležitějším bodem Cíle udržitelného rozvoje bod č. 8.7, který si klade za cíl „*Přijmout okamžitá a účinná opatření k vymýcení nucené práce, skoncovat s moderními formami otroctví a s obchodováním s lidmi a dosáhnout zákazu a odstranění nejhorších forem dětské práce, včetně nábory a využívání dětských vojáků, a do roku 2025 odstranit dětskou práci ve všech jejích formách*“ (OSN, 2015)

I přes veškeré snahy mezinárodních organizací ve spolupráci s vládními orgány postižených zemích je však cíl do roku 2025 zcela eliminovat dětskou práci ve všech jejích formách poněkud ambiciózní. Na světě v momentální době stále nachází více než 152 milionů pracujících dětí. Od roku 2000 se počet pracujících dětí snížil o více než 94 milionů, k úplné eliminaci dětské práce by se však tempo snižování dětské práce muselo více než zesedminásobit (ILO, 2017).

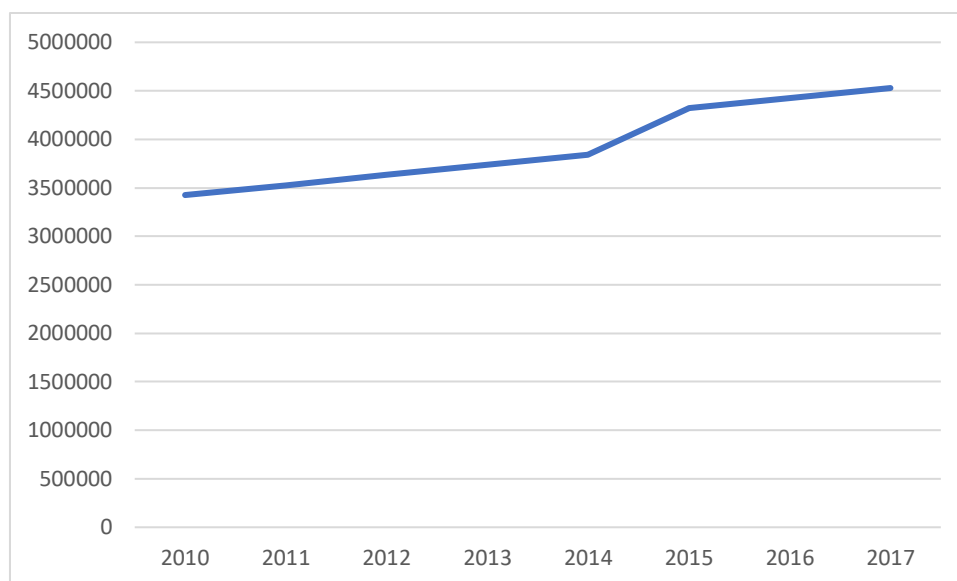
Při odhadech rychlosti poklesu dětské práce je třeba se zohlednit tempo poklesu od roku 2012 do roku 2016, kdy pokles představoval pouze 1 procentní bod oproti předchozímu sledovanému období, tedy snížení počtu dětských pracovníků o 16 milionů. Oproti období 2008 až 2012, kdy byl pozorován pokles o 47 milionu pracovníků je tento výsledek znepokojující. Podobný trend navíc vykazovalo i snižování počtu pracovníků v nebezpečných podmínkách. Pokud by snižování dětské práce pokračovalo stejným tempem jako v období mezi roky 2012 až 2016, v roce 2025 by na světě zůstalo stále okolo 121 milionů pracujících dětí, z toho 52 milionů v nebezpečných podmínkách. Ikdyby však tempo poklesu dětské práce hypoteticky vzrostlo na tempo pozorované v letech 2008 až 2012, jež bylo od roku 2000 zatím nejrychlejším ve snižování dětské práce, počet dětských pracovníků by v roce 2025 stále zdaleka nebyl nulový.

Graf 10: Vývoj počtu pracujících dětí: porovnání vývoje při trendu 2008-2012 a 2012-2016

Zdroj: ILO, 2017, vlastní zpracování

Největší procentuální zastoupení dětské práce lze nalézt právě v regionech Afriky a Asie a Pacifiku. Na území Asie a Pacifiku se však v posledním sledovaném období situace zlepšovala, byl zaznamenán téměř dvouprocentní pokles dětské práce. Problém představuje především území Afriky, kde lze v období 2012 až 2016 na místo poklesu dětské práce pozorovat jednaprocentní nárůst. To lze sledovat i na příkladu Keni, kde byl od roku 2012 do roku 2016 pozorován téměř tříprocentní nárůst dětské práce (United States Department of Labour: 2017), jak lze pozorovat z grafu č.8 (z kapitoly 3). V současné době pracuje v Keni 35,6% dětí ve věku do 15 let, tedy 4,5 milionu dětí. I přes veškeré snahy vlády o zlepšení situace je vyhlídka na eliminaci dětské práce v Keni do roku 2025 téměř utopická.

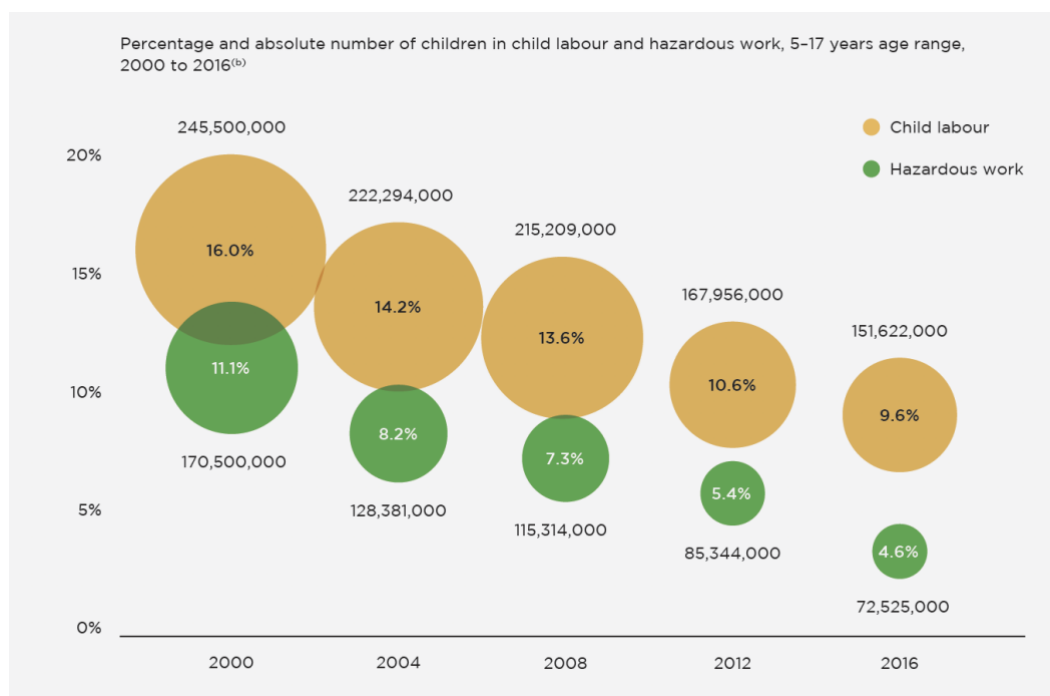

Graf 11: Vývoj dětské práce v Keni v období 2010 - 2017

Zdroj: Kenya National Bureau of Statistics, 2019, vlastní výpočty

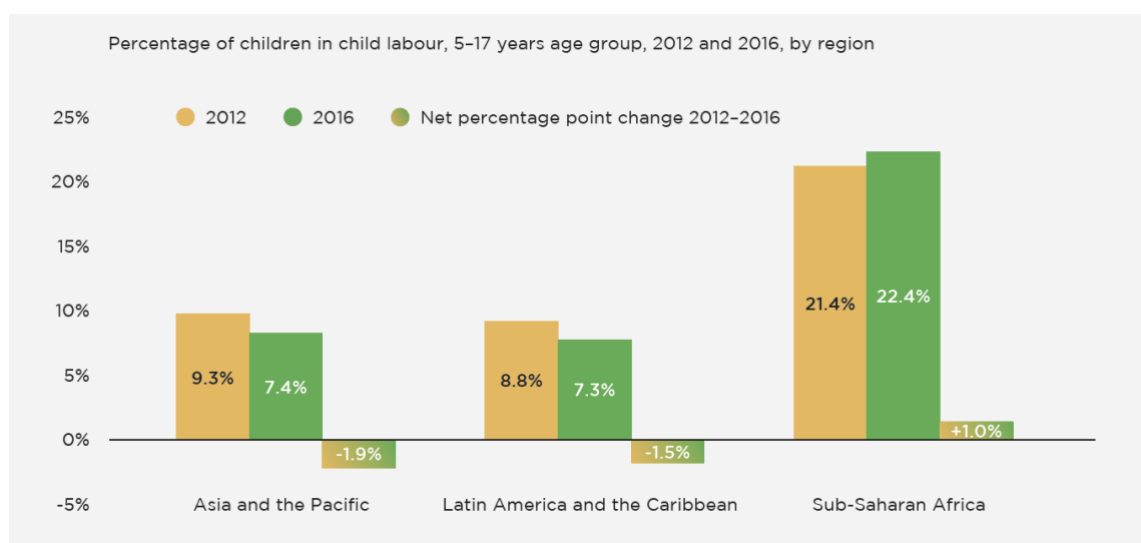
Bohužel nárůst dětské práce lze mezi lety 2012 až 2016 pozorovat i u Vietnamu, kde se ovšem jedná o pouhých 0,30%. Odchylka může být však způsobená nepřesnostmi v měření, kdy se například dotazníkového šetření mohlo zúčastnit více domácností. Procentuální zastoupení pracujících dětí tak lze považovat za konstantní. Při současném stavu to tedy znamená, že do roku 2025 bude za potřebí snížit počet dětských pracovníků o cca 2,8 milionu (General Statistics Office of Vietnam, 2018).

Pro eliminaci dětské práce na celosvětové úrovni bude klíčové zlepšení situace v Africe, především pak v subsaharských oblastech, kde počet dětských pracovníků i přes veškeré snahy místních vlád vykazuje nárůst. To může být způsobeno ekonomickými a demografickými okolnostmi. Kromě toho existuje silná korelace mezi dětskou prací, přírodními katastrofami a vojenskými konflikty, které jsou právě na území Afriky časté. Pokud je země zasažena vojenským konfliktem, pravděpodobnost dětské práce vzrůstá o 77% a pravděpodobnost zaměstnání dítěte v nebezpečných pracích o 50% (ILO, 2017).

Obrázek 7: Vývoj počtu pracujících dětí od roku 2000 do roku 2016

Zdroj: ILO, 2017

Obrázek 8: Vývoj dětské práce v období let 2012 až 2016 dle regionů

Zdroj: ILO, 2017

Dalším důležitým cílem je první bod dokumentu Cíle udržitelného rozvoje, a to vymýcení chudoby ve všech jejích formách všude na světě, neboť právě chudoba představuje hlavní determinant dětské práce.

Ve extrémní chudobě žije na světě v současné době celkem 8% populace, což je v přepočtu cca 595 milionů lidí, jež mají nižší příjem než 1,90 dolaru na den. Oproti roku 2004, kdy počet lidí

žijících v extrémní chudobě představoval 980 milionů. Lze však sledovat obrovský pokrok. I přestože se jedná o úctyhodný pokles z 19,2% na současných 8%, tempo poklesu chudoby je stále příliš pomalé. Aby bylo možné do roku 2030 zcela eliminovat chudobu je třeba cílit především na nejproblémovější regiony, neboť snižování chudoby není v rámci regionů rovnoměrné. V zemích východní a centrální Asie, Pacifiku a Evropy se podařilo snížit podíl chudého obyvatelstva na pouhých 3%. Ve Vietnamu se od roku 2006 do roku 2016 podařilo snížit podíl obyvatel žijících na národní hranici chudoby z 15,5% na 5,8%. V roce 2017 mělo cca 14 milionů lidí ve Vietnamu sociální pojištění, cca 81% lidí zdravotní pojištění a byla poskytnuta sociální pomoc lidem v téměř šedesáti městech a provinciích. I přes tento pokrok je chudoba ve Vietnamu téměř dvojnásobná oproti východoasijskému průměru, především díky chudým etnickým minoritám, jež jsou při snaze o eliminaci chudoby těžko dosažitelné (World Bank, 2018).

Hlavní výzvou ve snaze o eliminaci chudoby zůstává však region subsaharské Afriky, kde žije více než polovina extrémně chudého obyvatelstva světa. Z dvaceti osmi nejchudších zemí světa se jich právě dvacet sedm nachází v regionu subsaharské Afriky, kde je v chudobě žije více než 30% obyvatel a tempo snižování chudoby se markantně nezvyšuje. Většina chudých obyvatel světa žije v rurálních oblastech, nemá dostatečné vzdělání a je často zapojena do dětské práce. Do této kategorie spadá i například Keňa s 35 % obyvateli žijícími v chudobě. Zde se situace z hlediska indikátoru chudoby dle Světové banky 1,90 \$ na den za deset let mírně zlepšila. V roce 2005 žilo v absolutní chudobě podle WB 43,7% obyvatel oproti roku 2015, kdy absolutní chudobě čelilo o 6,9% obyvatel méně, tedy 36,8% (World Bank, 2018).

Úskalím spojeným se snižováním chudoby je fakt, že část obyvatelstva se z chudoby vymaní pouze dočasně. Díky ekonomickým šokům, špatné úrodě nebo klimatickým změnám se část obyvatelstva stává opakovaně chudou. Právě pomoc těmto skupinám obyvatel bude kritická při snaze o úplnou eliminaci chudoby do roku 2030. V případě Keni i Vietnamu bude kritická pomoc především chudým etnickým minoritám a obyvatelům rurálních oblastí.

13. Zákaz dětské práce?

13.1 Argumenty podporující zrušení dětské práce

Argumenty pro zákaz dětské práce byly zmiňovány napříč celou diplomovou prací. Pro připomenutí však budou některé zopakovány a rozvedeny. Dětská práce v prvním případě znamená, že dítě přichází o své dětství, na které má nejen podle Úmluvy o právech dítěte nárok. Kromě toho jsou děti placeny nižšími mzdami než dospělí pracovníci či pracují zadarmo. Navíc často pracují ve špatných podmínkách, což má v dlouhém období negativní vliv na psychiku a zdraví dítěte. Dětská práce navíc podporuje chudobu, vzhledem k tomu, že většina dětských pracovníků se díky nedostatečnému vzdělání a případným zdravotním problémům způsobených prací v dospělém životě zařadí mezi nízkopříjmové skupiny obyvatel, jak je tomu v případě Keni i Vietnamu. V některých případech (viz 7.3.8.) mohou děti navíc nahrazovat dospělou práci a způsobovat tak pokles mezd na trhu práce.

Zakázány by tedy měly být práce v odvětvích, které jsou pro děti nebezpečné, jak pro jejich fyzický, tak mentální vývoj, stejně tak jako práce v noci, pracování přesčasů, práce bránící dítěti ve školní docházce, zapojení dětí do organizovaného zločinu a všechny formy sexuálního zneužívání dětí. Se sexuálním zneužíváním je navíc úzce spojena problematika obchodu s lidmi, s níž se Keňa i Vietnam potýkají.

13.2 Argumenty proti zákazu dětské práce

Ne všechny druhy dětské práce však musí být nutně škodlivé, záleží na typu práce, kterou dítě vykonává. Některé aktivity jsou pro dítě méně nebezpečné než jiné. Hranice mezi přijatelnou a nepřijatelnou prací je však velice obtížně definovatelná. To platí především pro zemědělské komunity Keni i Vietnamu, kde je dětská práce součástí socio-kulturních tradic.

Je zcela běžné, že děti od určitého věku pomáhají rodičům s rutinními pracemi v domácnosti a ostatními běžnými aktivitami. To je považováno za proces učení, kdy si dítě osvojuje pravidla potřebná pro rodinné a společenské soužití. V různých kulturách se však liší pohledy na to, do kolika let je dítě dítětem.

V zemědělských oblastech Keni a Vietnamu je od dětí však požadována výpomoc v domácnosti i na úkor školní docházky. Z pohledu rodičů se jedná o naučnou činnost, kdy se dítě učí zodpovědnosti, naučí se jakou mají věci hodnotu a že k jejich získání je třeba vynaložení

určitého úsilí. Někteří rodiče dokonce věří, že děti tak získávají potřebné znalosti a dovednosti pro jejich budoucí zaměstnání a zajistí jim tak v budoucnu jistotu příjmu.

V některých případech je práce dětí nezbytná pro přežití rodiny. Pokud by zákaz práce nebyl doprovázen finanční pomocí těmto rodinám, jeho následky by mohly být fatální.

Je nutné brát v potaz, že každé dítě reaguje na práci individuálně, pro některé je méně náročná než pro jiné. Práce může mít pozitivní i negativní vliv na vývoj dítěte zároveň. Obecně lze říci, že práce, která je podporována v rámci kulturních tradic daných společenství má nižší negativní dopady než práce nucená. Stejně tak jako práce, kde má dítě samo pocit, že se učí něčemu novému a osvojuje si užitečné znalosti a dovednosti.

Závěr

Ve 21. století nepatří již dětská práce v rozvinutých státech světa mezi každodenní problémy. Přesto však na světě pracuje sedmina dětské populace. Přes 150 milionů dětí pracuje od raného dětství, nemá vyhlídky na kvalitní vzdělání a často ani lepší budoucnost. Přestože se Keňa a Vietnam liší z hlediska geografických a demografických podmínek a hospodářské rozvinutosti, obě země bojují s problémem dětské práce. I přes rozdílnost obou zemí jsou však příčiny a důsledky dětské práce pro obě země velmi podobné. Keňa bude však na rozdíl od Vietnamu představovat pro snahu o eliminaci dětské práce do roku 2025 o něco větší výzvu.

Hlavní příčinou dětské práce je především chudoba. Ovšem dětská práce může být zároveň příčinou chudoby. Školní docházka dítěte je omezena, dítě se zařadí mezi nekvalifikovanou a neproduktivní pracovní sílu a pobírá nízký příjem. To má dopad nejen na konkrétní dítě, ale i na komunitu, ve které žije. Podle teorie bludného kruhu chudoby nízký příjem způsobený nedostatečnou produktivitou vede k nízkým úsporám, díky čemuž se v ekonomice netvoří dostatečný počet investic a nedochází k akumulaci kapitálu. Úspory je možné tvořit pouze v případě, kdy reálný důchod domácnosti převyšuje výdaje na spotřebu. To ovšem není možné v případě rodiny využívající dětské práce pro zajištění základního příjmu potřebného k přežití. Taková rodina díky své nízké paritě kupní síly navíc nedokáže vytvořit dostatečnou poptávku, a právě nedostatečná poptávka je podle Samuelsona a Nordhause (2010) příčinou chudoby rozvojových zemí.

Chudoba však není jedinou příčinou dětské práce. Keňa i Vietnam se potýkají s nedostatkem kvalitních škol a učitelů, především v rurálních a horských oblastech. Dosažení základního vzdělání je problémem především v Keni, kde na jednoho učitele připadá cca 5600 dětí. Obě země se navíc potýkají s problémem neregistrovaných dětí, kdy dítě, které není zapsáno do matriky a nemá rodný list nemůže být zapsáno do školy ani legálně pracovat. Přestože dětská práce je problémem obou zemí, v Keni se jedná o rozsáhlejší problém, pracuje zde 35% dětí, což je oproti vietnamským 16% více než dvojnásobek. V případě Keni problém umocněn vysokou nákazou virem HIV/AIDS, jehož následkem je zemi vysoký počet sirotků (8%). Keňa i Vietnam se navíc potýkají s mezerami v zákonech, nedostatečným vynucováním zákonů a s nízkými či žádnými postihy v případě porušení zákona.

Většina odborných prací je zaměřena právě na příčiny dětské práce. Cílem této diplomové práce však byla kromě i analýza důsledků dětské práce. Kromě důsledků na zdraví a psychický vývoj dítěte má dětská práce také negativní ekonomické důsledky. Ekonomické důsledky lze rozdělit na důsledky na mikroekonomické a na makroekonomické úrovni. Mikroekonomické důsledky jsou pro Keňu i Vietnam stejné. V krátkém období pomáhá dětská práce zvyšovat rodinný rozpočet a vyrovnávat tak negativní ekonomické šoky. V dlouhém období však dětská práce omezuje možnosti vzdělávání dítěte, dochází k nižší lidského kapitálu, tím pádem k nižší budoucí produktivitě dětí a jejich šanci na budoucí vyšší výděly. Dítě zůstává chudé a zvyšují se šance, že budou do dětské práce zapojeni i jeho potomci.

Z makroekonomického hlediska ovlivňuje dětská práce růst a rozvoj země v delším časovém horizontu prostřednictvím minimálně šesti kanálů: nižší lidský kapitál, zvýšená porodnost, zhoršené zdraví, pomalejší investice a technologický pokrok, vyšší příjmová a genderová nerovnost. Může také vést k nerovnováze na pracovním trhu dospělých. V případě Keni je dětská práce placena nižšími mzdami než práce dospělých, zaměstnavatelé proto upřednostňují dětské pracovníky. Ve Vietnamu je dětská práce ve většině případů odměňována stejnou mzdou jako práce dospělá. Ovšem ženy a děti, pokud pracují v odvětví průmyslu či služeb, jsou brány jako substituty a pobírají nižší mzdu než muži, neboť mají zpravidla o něco nižší vzdělání. V případě Keni platí v zemědělských odvětvích komplementarita mezi dětskou a dospělou prací a děti zpravidla pobírají nižší mzdy než dospělý. Obecně platí pravidlo, že čím dříve začne dítě pracovat, tím nižší mzdu pobírá. V Keni začíná dětská práce průměrně v 5 letech, ve Vietnamu v 11 letech.

Dětská práce nemá jedno univerzální řešení, které by pomohlo dětem napříč všemi odvětvími a ve všech postižených zemích. Existují však základní opatření, pomocí nichž lze zlepšovat podmínky pracujících dětí a pomalu tak snižovat jejich počet. Mezi takové kroky patří podpora školství. Zajištění přístupu ke kvalitní a zároveň bezplatné školní docházce je klíčové, neboť dítěti nabízí možnost lepší budoucnosti. Je třeba poskytnout finanční podporu rodičům studujících dětí, kdy zaprvé bude rodině kompenzován ušlý příjem z dětské práce a za druhé bude mít dostatečné prostředky na nákup školních potřeb. V tomto směru by také měla probíhat osvěta rodičů o nebezpečích spojených s dětskou prací a o důležitosti vzdělání.

Kromě toho je zapotřebí zvýšit kontrolu v pracovním sektoru. Tu by měla následovat úprava některých zákonů, zajištění jejich vymahatelnosti a přísnější tresty při jejich porušení. Jedině tak lze dosáhnout efektivnějšího boje proti dětské práci a k její postupné eliminaci. Úplné odstranění dětské práce do roku 2025 však zatím zůstává spíše utopií. Při současném tempu snižování dětské práce by v roce 2025 bylo na světě zaměstnáno cca 121 milionů dětí.

Vývoj dětské práce je však velmi těžko predikovatelný, neboť není zcela jasné, jakým směrem se bude trend dále vyvíjet. Kromě toho jsou data o dětské práci publikována nepravidelně, zpravidla ve velkých časových intervalech. Data navíc nemusí být zcela vypovídající.

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Seznam obrázků:

Obrázek 1: Human Development Index	6
Obrázek 2: Bludný kruh chudoby - nabídková strana.....	11
Obrázek 3: Bludný kruh chudoby - poptávková strana.....	12
Obrázek 4: Bludný kruh trhu.....	13
Obrázek 5: Vývoj chudoby ve Vietnamu 1999-2009.....	26
Obrázek 6: Věková struktura obyvatel Keni	35
Obrázek 7: Bludný kruh chudoby – dětská práce.....	51
Obrázek 8: Dětská práce v českém nákupním košíku	76

Seznam grafů:

Graf 1: Rozdělení dětské práce dle regionů	17
Graf 2: Rozdělení pracujících dětí území Asie a Pacifiku podle odvětví, vlastní zpracování .	18
Graf 3: Rozdělení pracujících dětí území Asie a Pacifiku podle věku.....	18
Graf 4: Rozdělení pracujících dětí na území Afriky podle odvětví, vlastní zpracování	20
Graf 5: Rozdělení pracujících dětí na území Afriky podle věku.....	20
Graf 6: Vývoj chudoby ve Vietnamu 2006-2016 (v %).....	23
Graf 7: Časové rozdělení aktivit pracujících dětí ve Vietnamu	27
Graf 8: Vývoj dětské práce v Keni v období 2010 - 2017	39
Graf 9: Nabídka a poptávka po dětské a dospělé nekvalifikované práci.....	58
Graf 10: Vývoj počtu pracujících dětí: porovnání vývoje při trendu 2008-2012 a 2012-2016	63
Graf 8: Vývoj dětské práce v Keni v období 2010 - 2017	64

Seznam tabulek:

Tabulka 1: Charakteristika formálního a neformálního sektoru dětské práce.....	5
Tabulka 3: Počet pracujících dětí na území Asie a Pacifiku	17
Tabulka 4: Počet pracujících dětí v Africe	19
Tabulka 5: Počet dětí v nucených pracích v Africe.....	21
Tabulka 6: Sektorové rozdělení dětské práce ve Vietnamu	25
Tabulka 7: Zapojení dětí ve Vietnamu do ekonomických aktivit (v %)	27
Tabulka 8: Vývoj chudoby v Keni 2006-2016.....	36
Tabulka 9: Statistika dětské práce a vzdělání.....	39

Reference

Anker, R., et al. (1998). *Economics of Child Labour in Hazardous Industries of India*. Centre for Operations Research and Training, Baroda.

Bachman, S.L. (2000). A New Economics of Child Labor: Searching for Answer Behind the Headlines. *Journal of International Affairs*, 53(2), 545-572.

Česká justice. (2018, 24.říjen). *Počet cizinců legálně žijících v ČR se opět zvýšil, převažují lidé ze zemí mimo EU*. [cit. 2019-8-10]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2018/10/pocet-cizincu-legalne-zijicich-cr-se-opet-zvysil-prevazuji-lide-ze-zemi-mimo-eu/>

Člověk v tísni, o.p.s. (2012,12.červen). *Dětská práce. Příčiny, souvislosti, důsledky a řešení*. [cit. 2019-2-19]. Dostupné z: http://www.rozvojovka.cz/download/docs/61_detska-prace-v-souvislostech.pdf

Drechsler, W. (2009). Towards the Law & Economics of development:Ragnar Nurkse (1907–1959), *European Journal of Law and Economics*, 28(1), 19-37

Employment Act CAP. 226. (2007). Nairobi: National Council for Law Reporting

FAO–ILO. (2015). *E-learning Course: End Child labour in Agriculture*. Dostupné z: <http://www.fao.org/elearning/#/elc/en/courses/CI>

Galli, R. (2001). *The Economic Impact of Child Labour*. Geneva, International Institute for Labour Studies. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/228426229_The_Economic_Impact_of_Child_Labour

General Statistics Office of Viet Nam. (2018). *Social and economic situation in 2018*. [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: https://www.gso.gov.vn/default_en.aspx?tabid=622&ItemID=19043

General Statistics Office of Vietnam. (2019). Statistická data vyhledaná 2.2.2019. Dostupné z: <https://www.gso.gov.vn>

Gerald, M.M. (1985). *Emerging from Poverty: The Economics that Really Matters*, Oxford: Oxford University Press.

Hamermesh, D.S. (1985). Substitution between Different Categories of Labour, Relative Wages and Youth Unemployment. In *OECD Economic Studies*, 5 (Autumn), 57-85.

Children Act CAP. 141. (2001). Nairobi: National Council for Law Reporting

ILO, UNICEF, WHO. (2014, duben). *Strengthening human security in the border communities of Turkana (Kenya) Project*. Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---ippec/documents/newsitem/wcms_243111.pdf

ILO. (1972). *Employment, incomes and equality: A Strategy for Increasing Productive Employment in Kenya*. Geneva, Switzerland. Dostupné z: http://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/1972/72B09_608_engl.pdf

ILO. (1973). *Úmluva o nejnižším věku pro vstup do zaměstnání (Úmluva 132)*. Dostupné z: http://www.stopdetskepraci.cz/download/pdf/documents_4.pdf.

ILO. (1999). *Úmluva o zákazu a okamžitých opatřemních k odstranění nejhorších forem dětské práce(Úmluva 182)*. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/1197/182.pdf>

ILO. (2006). *The end of child labour: Within reach*. Geneva: International labour conference. Dostupné z: <https://www.ilo.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc95/pdf/rep-i-b.pdf>

ILO. (2008, červen). *Child labour Analytical Report, Kenya Integrated Household Budgeted Survey 2005/2006*. Nairobi, Kenya. Dostupné z: <http://kenyalaw.org/kl/fileadmin/CommissionReports/Kenya-Integrated-Household-Budget-Survey-2005-2006.pdf>

ILO. (2009, duben). *Understanding children's work in Vietnam, Report on child labour*. Geneva, Switzerland. Dostupné z: http://www.ucw-project.org/attachment/child_labour_Vietnam20110627_125424.pdf

ILO. (2014, březn). *Vietnam National Child Labour Survey 2012, Main findings*. Ha Noi, Viet Nam. Dostupné z: https://www.ilo.org/ipec/Informationresources/WCMS_IPEC_PUB_25015/lang--en/index.htm

ILO. (2017). *Global estimates of child labour: Results and trends, 2012-2016*. Geneva, Switzerland. Dostupné z: https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_575499/lang--en/index.htm

ILO. (2017). *Regional brief for Asia and the Pacific, 2017 Global estimates of modern slavery and child labour*. Geneva, Switzerland. Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---ipec/documents/publication/wcms_597873.pdf

ILO. (2017). *Regional brief for Africa, 2017 Global estimates of modern slavery and child labour*. Geneva, Switzerland. Dostupné z: https://www.ilo.org/global/docs/WCMS_597869/lang--en/index.htm

Kenei, S. (2018, 30.května). *The needs of Kenyans by county: exploring the latest poverty data*. [cit. 2019-8-13]. Dostupné z: <http://devinit.org/post/the-needs-of-kenyans-by-county-exploring-the-latest-poverty-data/>

Kenya National Bureau of Statistics. (2018). *Highlights of the 2015/16 Kenya Integrated Household Budget Survey (KIHBS) Reports*. Nairobi, Kenya. Dostupné z: <https://www.knbs.or.ke/download/highlights-201516-kenya-integrated-household-budget-survey-kihbs-reports/>

Kenya National Bureau of Statistics. (2019). Statistická data vyhledaná 22.1.2019. Dostupné z: <http://kenya.opendataforafrica.org>

Kenya Vision 2030. (2019). *About Vision 2030*. [cit. 2018-12-18]. Dostupné z: <http://vision2030.go.ke/about-vision-2030/>

Lanjouw,P., Marleen, M., Cuong, N. (2017, srpen). Vietnam's Evolving Poverty Index Map: Patterns and Implications for Policy. *Social Indicator Research*, 133(1), 93-118

Ministerstvo zahraničních věcí ČR. (2019). *Keňa. Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled.* [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/kena/index.html

Ministerstvo zahraničních věcí ČR. (2019). *Vietnam. Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled.* [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asi/vietnam/index.html

OSN. (1989). *Úmluva o právech dítěte.* Dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

OSN.(2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development (A/RES/70/1).* Dostupné z: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>

Quyen, N.H. (2019). *Reducing rural poverty in Vietnam: issues, policies, challenges.* Příspěvek byl prezentován na konferenci Snižování rurální chudoby v rámci implementace SDGS 2030, 27.února – 1.března 2019. [cit. 2019-06-08]. Dostupné z: <http://www.un.org/development/desa/dspd/wp-content/uploads/sites/22/2019/03/pdfresizer.com-pdf-resize-4.pdf>

Rodrik, D. (1996). Labor Standards in International Trade: Do They Matter and What Do We Do About Them? In *Emerging Agenda for Global Trade: high stakes for developing countries.* Overseas Development Council, Washington DC.

Samuelson, P.A, Nordhaus, W.D. (2010). *Economics.* New York, NY: McGraw-Hill.

Swaminathan, M. (1998). Economic Growth and the Persistence of Child Labor: Evidence from an Indian City. In *World Development.* 26(8), 1513-1528.

The National Council for Children Services (2015). *National Plan of Action for Children in Kenya.* Nairobi, Kenya. Dostupné z: http://www.childrenscouncil.go.ke/images/documents/Policy_Documents/National-Plan-of-Action-for-Children-in-Kenya-2015.pdf

The World Bank (2018). *Poverty and Equity Brief, East Asia and Pacifik, Vietnam.* [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <http://povertydata.worldbank.org/poverty/country/VNM>

UNAIDS. (2018). *Country factsheets: Kenya.* [cit. 2019-2-18]. Dostupné z: <https://www.unaids.org/en/regionscountries/countries/kenya>

UNECA. (2018). *African Statistical Yearbook.* Addis Ababa, Ethiopia. Dostupné z: <https://www.uneca.org/publications/african-statistical-yearbook-2018>

UNICEF Viet Nam. (2014). *Monitoring the situation of children and women. Viet Nam Multiple Indicator Cluster Survey 2014.* Ha Noi, Viet Nam. Dostupné z: <https://www.unicef.org/vietnam/reports/monitoring-situation-children-and-women>

UNICEF Viet Nam. (2017). *Understanding the Drivers of Violence Affecting Children in Viet Nam*. Ha Noi, Viet Nam. Dostupné z: https://www.unicef-irc.org/files/upload/documents/MCSDV_Viet%20Nam_Understanding%20Drivers%20of%20VAC.PDF

UNICEF. (2013, 20.listopad). *Kenya: Child Helpline*. [cit. 2018-12-18]. Dostupné z: <http://www.unmultimedia.org/tv/unifeed/2013/11/kenya-child-helpline>

UNICEF.(2019). *Children in Viet Nam*. [cit. 2019-06-25]. Dostupné z: <https://www.unicef.org/vietnam/children-viet-nam>

United Nations Development Programme. (2019). *Human Development Index (HDI)*. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>

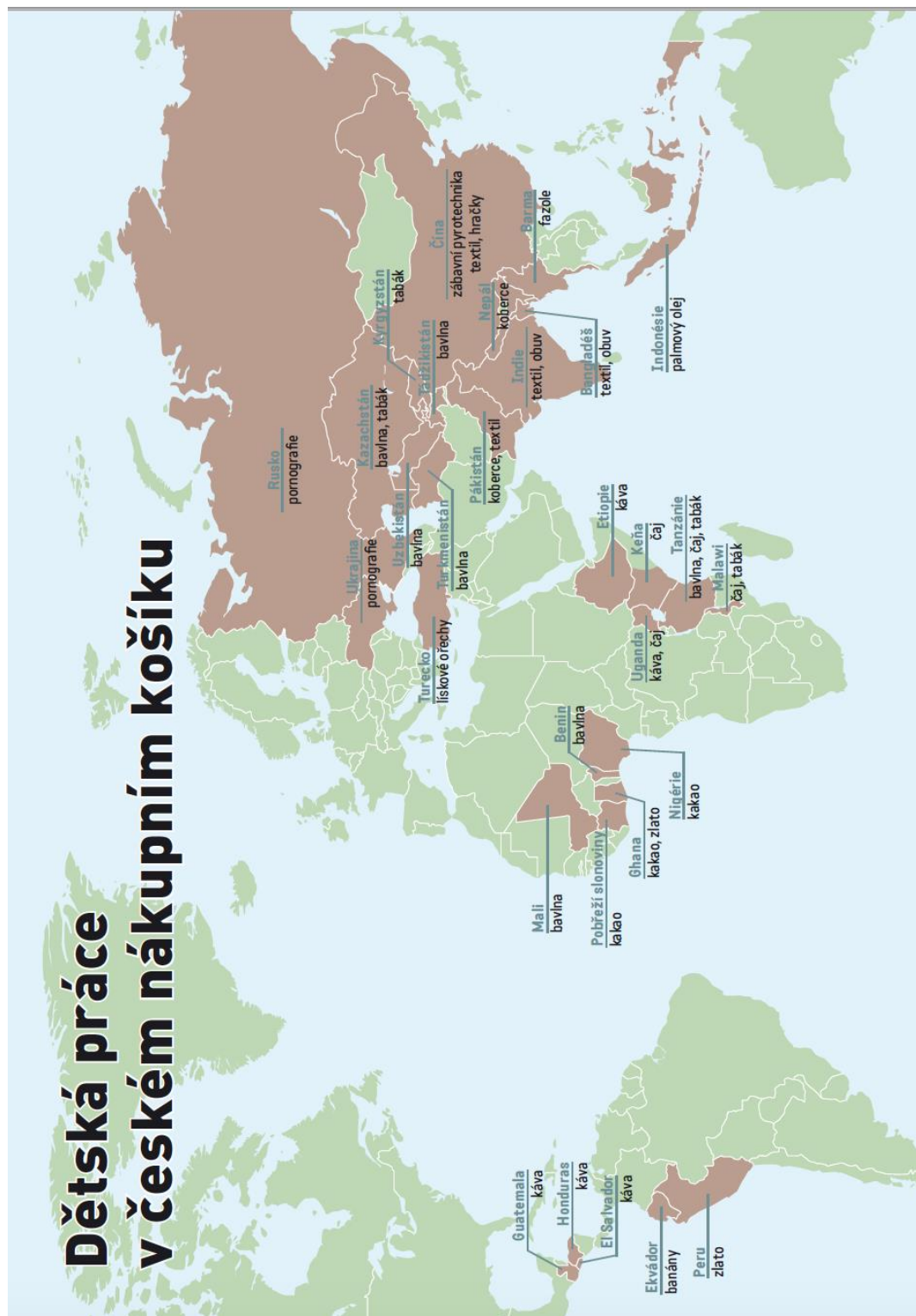
United States Department of Labour. (2017). *2017 Findings on the Worst Forms of Child Labor: Kenya*. Washington, DC. Dostupné z: <https://www.dol.gov/agencies/ilab/resources/reports/child-labor/kenya>

Vaswani, K. (2019, 27. červen). *G20 summit: All eyes on Trump-Xi trade war showdown*. [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: https://www.bbc.com/news/business-48782015?intlink_from_url=https://www.bbc.co.uk/news/topics/ce25yderw6pt/trade-war&link_location=live-reporting-correspondent

Vlastní cestovatelské zkušenosti

Přílohy

Příloha č.1

Obrázek 9: Dětská práce v českém nákupním košíku

Zdroj: Člověk v tísni, o.p.s, 2012